

UNIVERZITA KARLOVA

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

**RODIČOVSKÝ VÝCHOVNÝ PŘÍSTUP A JEHO PROJEVY U
PŘEDŠKOLNÍCH DĚTÍ**

**PARENTAL UPBRINGING APPROACH AND ITS EFFECT ON
PRE-SCHOOL CHILDREN**

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

doc. Pavlína Janošová Ph.D.

Autor:

Kristina Zákřavská

Praha 2019

Poděkování

Velice bych chtěla poděkovat doc. Pavlíně Janošové PhD., za cenné rady, metodické vedení, lidský přístup a mnohá doporučení při psaní bakalářské práce. Dále nesmím opomenout poděkovat rodičům, pedagogům a vedení mateřské školy za možnost provádět výzkum k bakalářské práci, mé rodině a přátelům za trpělivost, kterou vůči mně měli v období studia, ale také za podporu a motivaci v těžkých chvílích. Dále děkuji mé kamarádce Veronice, která mi pomáhala a kontrolovala anglické překlady v bakalářské práci. Fakultě za možnost kvalitního vzdělání a příjemného klimatu nejen na přednáškách. A v neposlední řadě děkuji všem respondentkám, které se zúčastnily mého výzkumu.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Rodičovský výchovný přístup a jeho projevy u předškolních dětí“ vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne
3. 7. 2019

Kristina Zákřavská

Anotace

Tato bakalářská práce pojednává o rodičovském výchovném přístupu a jeho projevech u předškolních dětí. Jejím cílem je zjištění názorů a představ rodičů, které jsou spojeny s jejich výchovou dítěte. V teoretické části bakalářské práce je čtenář seznámen s teorií spojenou s výchovou a výchovnými styly, důsledky nevhodných výchovných stylů, trestáním a odměnami, výchovnými styly z hlediska dnešní společnosti novými trendy ve výchově a doporučenými přístupy. Následující praktická část se zabývá konkrétními rodinami a jejich výchovnými přístupy, které jsou následně zpracovány pomocí interpretativní fenomenologické analýzy.

Klíčová slova

Výchovný styl v rodině, projevy chování u předškolních dětí, trest a odměna, nové trendy ve výchově, nežádoucí výchovné postupy, doporučované výchovné styly.

Annotation

This bachelor's thesis is about parental upbringing approach and its effect on pre-school children. The aim is to find out the opinions and expectations of parents in regards to upbringing of their children. In the theoretical part of the bachelor's thesis the reader is introduced to the theory of upbringing, upbringing styles and the consequences of inappropriate upbringing styles, punishments and rewards, upbringing styles from the point of view of today's society and new trends in upbringing and the recommended approaches. The following practical part is about specific families and their upbringing approaches, which are then analyzed by interpretative phenomenology analysis.

Keywords

Upbringing style in the family, signs of behaviors in preschool children, punishment and reward, new trends in upbringing, undesirable upbringing practices, recommended upbringing styles.

Obsah

TEORETICKÁ ČÁST.....	8
Úvod.....	9
1.Definice výchovy a výchovné styly v rodině.....	10
1.1.Styly rodičovské výchovy a jejich vymezení.....	12
1.1.1.Autoritativní rodičovský styl výchovy a jeho důsledky.....	13
1.1.2.Autoritářský rodičovský styl výchovy a jeho důsledky.....	14
1.1.3.Shovívavý rodičovský styl výchovy a jeho důsledky.....	14
1.1.4.Zanedbávající rodičovský styl výchovy a jeho důsledky.....	14
1.2.Důsledky nevhodných výchovných přístupů.....	15
1.2.1.Chování, které připomíná paranoidní osobnost.....	15
1.2.2.Chování, které připomíná schizoidní osobnost.....	15
1.2.3.Chování, které připomíná schizotypní osobnost.....	16
1.2.4.Chování, které připomíná asociální chování.....	16
1.2.5.Chování, které připomíná emočně nestabilní osobnost.....	16
1.2.6.Chování, které připomíná afektovanou osobnost.....	17
1.2.7.Sebestředné chování.....	17
1.2.8.Perfekcionistické chování a jednání.....	17
1.2.9.Vyhýbavé až úzkostné chování.....	17
1.2.10.Chování, které připomíná závislou osobnost.....	18
1.2.11.Agresivní chování s tendencí k pasivnímu projevu.....	18
1.3.Trestání a odměňování ve výchově.....	18
1.3.1.Trest a jeho důsledky.....	19
1.3.2.Odměna a jeho důsledky.....	19
1.3.3.Odměny a tresty v dnešní společnosti.....	20
2.Výchova a výchovné styly v dnešní společnosti.....	22
2.1.Problémy dotýkající se současné rodiny.....	23

2.2.Nejčastější typy rodiče v současnosti, jejich autorita a vliv na dítě.....	24
2.3. Nové trendy ve výchově dětí.....	27
2.3.1.Nežádoucí výchovné postupy.....	28
2.3.2.Volná výchova a její vliv na dítě.....	32
2.4.Současné výchovné styly ve spolupráci s médii.....	33
3.Doporučované výchovné přístupy.....	35
PRAKTICKÁ ČÁST.....	37
4.Kvalitativní výzkum a jeho cíl.....	38
4.1.Cíl výzkumu.....	38
4.2.Výzkumné otázky.....	38
5.Metody sběru dat.....	39
5.1.Rozhovor.....	39
5.2.Pozorování.....	39
5.3.Výběr účastníků výzkumu a místo sběru dat.....	41
5.4.Účastníci výzkumu.....	42
5.4.1.Místo sběru dat.....	44
6.Metody zpracování dat a jejich analýza.....	45
6.1.Kazuistiky.....	46
7.Výsledky.....	66
7.1.Kategorie výzkumu.....	66
7.1.1.Jak sami rodiče vnímají svůj výchovný přístup a jak jej hodnotí.....	66
7.1.2.V čem se shodují projevy dětí s ohledem na výchovný styl rodičů.....	67
7.1.3.V čem se odlišují projevy dětí s ohledem na výchovný styl rodičů.....	70
7.1.4.V čem se shodují jednotlivé výchovné styly.....	71
7.1.5.V čem se od sebe odlišují jednotlivé výchovné styly rodičů.....	72
7.1.6.Názory rodičů na roli školy a učitele na výchovu jejich dítěte.....	73
7.2.Analýza výzkumných otázek	74

7.2.1. Jaké jsou představy a názory rodičů na výchovu jejich dětí?.....	74
7.2.2. Jak se podle názoru rodičů odráží jejich výchova ve výchově vlastního dítěte?.....	78
7.2.3. Jakým způsobem rodiče zvládají problémové situace u svého dítěte?.....	79
8. Diskuze.....	81
Závěr	85
Seznam použité literatury.....	87
Internetové zdroje.....	90
Přílohy.....	91
Schéma rozhovoru s respondentkami.....	92

TEORETICKÁ ČÁST

Úvod

Výchovný přístup rodičů směrem k dítěti je podle mého názoru velmi diskutované téma ve školách, školských zařízeních, ale i ve společnosti jako takové. Především díky možnosti pracovat jako asistent pedagoga mi bylo umožněno denně pracovat s dětmi a jejich rodiči. Při práci s nimi jsem pozorovala podobné projevy v chování, začala jsem být pozorná v rozhovorech s jejich rodiči a díky tomu, se prohluboval můj zájem věnovat se tématu výchovných stylů více do hloubky. Následně bylo vytvořeno téma bakalářské práce, které se zabývá rodičovským výchovným přístupem a jeho projevy u předškolních dětí. Cílem bakalářské práce je zjištění názorů a představ rodičů, které jsou spojeny s jejich výchovou dítěte. Snahou tedy je zmapovat projevy rodičovské výchovy u dětí předškolního věku společně s tím, jak souvislosti reálných projevů výchovy dítěte vidí sami rodiče, a co je pro rodiče podle jejich vyjádření ve výchově stěžejní. Snažím se také vnímat propojení výchovy rodičů s výchovou, kterou prožili sami jako děti.

Bakalářská práce je členěna na dvě části a to na část teoretickou a praktickou. V úvodu teoretické části se zabývám definováním pojmu výchova, vymezením výchovných rodičovských stylů, následně se zabývám důsledky nevhodných výchovných přístupů, trestáním a odměňováním ve výchově, výchovou a výchovnými styly s ohledem na dnešní společnost, popisují také nové výchovné trendy a výchovné styly ve spolupráci s médii a na závěr teoretické práce se zabývám doporučenými výchovnými přístupy.

Následuje praktická část bakalářské práce, ve které je popsán cíl výzkumu, metody sběru dat, kterými byly rozhovor a pozorování, popisují v ní místo sběru dat a výběr účastníků výzkumu. Poté následuje metoda zpracování dat a jejich analýza. Pro tento výzkum je využita metoda interpretativní fenomenologické analýzy a v úplném závěru jsou vytvořeny kazuistiky dětí a jsou zodpovězeny veškeré kategorie a výzkumné otázky.

1. Definice výchovy a výchovné styly v rodině

Mezi hybné síly, které pomáhají utvářet život jedince a jeho duševní vývoj, patří mnoho faktorů. Je neoddiskutovatelné, že se na vývoji podílí nejen biologická stránka věci, tedy například tělesný vývoj mozku, genetika, ale také prostředí, ve kterém jedinec žije a vyvíjí se. Do prostředí se dá zahrnout například tělo matky, kde se vyvíjí plod, ale také domov, ve kterém je dítě vychováváno a formováno, škola kterou navštěvuje, ale i společnost, která jedince obklopuje (Říčan 2014)

„Na čem záleží, zda se u určitého člověka vyvine družnost a kooperativnost, vysoká inteligence, schopnost sebe-ovládání – a třeba psychická porucha? Hrají v tom větší roli dědičné vlohy, případně vrozené vlastnosti, nebo podmínky, ve kterých se rozvíjí dítě a dospívající?“ (Říčan 2014, s. 27)

Jedná se o velmi složité otázky, které přesahují do mnoha oblastí medicíny, psychologie a například i sociologie. V následujících podkapitolách si dovoluji poukázat alespoň na jeden z mnoha faktorů výchovy, který se, dle mého názoru, na vývoji jedince také zásadně podílí a formuje jeho chování a projevy.

Nelze nastavit přesný popis jak správně dítě vychovávat. Žádný lékař ani psycholog není schopen rodiči určit kolikrát za den dítě například políbit, kolikrát ho pohladit nebo naopak, kdy na dítě zvýšit hlas. Proč to nelze? Z jednoho hlavního důvodu, každé dítě je od samého začátku zcela individuální bytostí, která potřebuje jedinečný a osobitý přístup. Mimo jiné život připraví situace, na které rodič musí zareagovat zcela spontánně bez dlouhého promýšlení. Především v těchto situacích, kdy rodič jedná bez přemýšlení, se dítě nejvíce vychovává, to znamená, že se dítě učí nápodobou, zejména v momentě, kdy rodiče nad svou výchovou nepřemýšlí – neuvědomují si ji. (Matějček 2017)

Matějček v knize Rodiče a děti popisuje výzkum, který byl prováděn na stovkách různých společností s nejrůznější kulturou. Z tohoto výzkumu vyplynulo, že jedním z platných univerzálních činitelů, který určuje, jaký profil si ponese dítě s sebou do budoucna je, jak se k danému dítěti matka chová v období prvního roku jeho života. V případě, kdy se matka chová vřele, pohotově a tak, aby své dítě chránila před vnějším nepohodlím, vnímá své dítě jako milé a hezké, tak se to pozitivně odráží

ve zdravém sebevědomí, schopnosti vcítění do potřeb druhých a optimistickém myšlení dítěte v jeho budoucím životě. Společně s tím se ukázalo, že ve společnosti osob, které byly takto vychovávány, převažuje vnímání Boha či jiné nadpřirozené bytosti, jako mocnosti blahodárné, milující a odpouštějící. Naopak při nevšímavé a tvrdé výchově, kdy se matka snaží od dítěte co nejdříve osvobodit, vyrůstá z dítěte nejistá osoba s pocitem nedostatečnosti, nepřejícnosti a neschopnosti vnímat potřeby druhých. U těchto osob jsou nadpřirozené bytosti vnímány jako nepřátelské a nemilosrdné (Matějček 2017).

Výchova dítěte je věc každodenního života, která se zakládá na vřelém vztahu mezi dítětem a vychovatelem. Současně je podstatné vést dítě k respektu a zájmu o ostatní lidi. Následně, až je k tomu dítě zralé, je vhodné ho učit dávat a přijímat, rozdělit se nebo se vzdát něčeho ve prospěch druhých. Naopak do výchovy nepatří rozmazlování ani rozněžnělé vzdychání jednoho nad druhým. Mít někoho rád znamená, něco snést nebo překonat. Značí to, že dítě bude schopno rozdělit se například o čokoládu, bonbóny, anebo pomoci prarodičům i přesto, že by si raději hrálo. (Matějček 2017)

V předškolním věku pak k výchově patří povzbuzování a posilování přátelských vztahů k druhým dětem. Přátelské vztahy jsou základem, na kterém rostou hlubší a trvalejší vztahy ve školním období a následném věku jedince. Podle Matějčka je více než vhodné vést dítě k pochopení, že každý člověk je užitečný, a pěstovat v něm potěšení ze společného díla, které se podaří. Mimo jiné by se nemělo zapomínat na večerní sešlost, či jiné rodinné posezení ve chvílích klidu a pohody. Rodina by se měla alespoň jednou denně sejit u rodinného stolu, kde si společně popovídají a zhodnotí svůj den a své prožitky. (Matějček 2017)

Otázkou je, kolik rodičů poskytuje svému dítěti reflexi dne a kolik rodičů má zájem, schopnost či možnost s dítětem rozebrat své denní prožitky bez toho, aby rozhovor narušoval mobilní telefon, televize, hádky nebo jiné činnosti.

1.1. Styly rodičovské výchovy a jejich vymezení

Pro rodičovské chování je velice důležité připoutání malých dětí k rodiči, podle řady autorů existuje souvislost mezi způsoby rodičovské péče a následným chováním dítěte. Připoutání dítěte je nezbytné pro stádium raného vývoje dítěte, které probíhá primárně mezi dítětem a pro něj nejvýznamnější pečující osobou. Mimo výše uvedené je připoutání prvním krokem v sociálním učení dítěte. Prvním sociálním vztahem dítěte je vztah mezi matkou, respektive mezi dítětem a pečující osobou. Nevylučuje to stav, kdy v rodině, kde jsou těsné vazby dítěte k oběma rodičům, může nastat připoutání nejen k matce, ale také k otci. Na druhou stranu je potřeba brát v úvahu, že připoutání není samo o sobě jediným ukazatelem dostatečného sociálního a osobnostního vývoje dítěte v raném období. Dítě, o které pečuje jen jedna osoba citově prázdným způsobem, může vykazovat silnější projevy připoutání, než dítě, které má více volnosti nebo navštěvuje mateřskou školu. Tento fakt objasňuje otázku, proč většina dětí z deprivujícího rodinného prostředí, kde je s dítětem například hrubě a krutě zacházeno, v některých případech vykazuje silnou vazbu ke svým rodičům. (Fontana 2014)

Každý rodič má jisté představy o svém potomkovi. Představuje si, jaké dítě má být, jaký bude mít temperament, inteligenci, dovednosti, schopnosti, vzhled, či dokonce pohlaví. Po porodu se ale můžou ideje o dítěti měnit či úplně rozplynout. Z tohoto důvodu je potřeba, aby si rodič danou situaci uvědomil a přizpůsobil své představy reálnému dítěti. (Brisch, 2012)

Aby se dítě mohlo správně vyvíjet a vytvořit vazbu k rodiči, musí se rodič vtělit do role pečovatele. Žádá se od něj, aby se choval k dítěti citlivě, správně rozeznával signály a bezprostředně na ně reagoval. V úplném začátku vývoje může docházet k neporozumění mnoha signálům dítěte, což se časem mění a rodič se postupně naučí na signál dítěte zareagovat správně. Nicméně problém by byl, kdyby k dítěti rodič přistupoval jen jako k předem vytvořenému obrázku, který bude plnit představy a tajné sny rodiče. Nereálné představy, které si rodič předurčil pro svého potomka, by mohly vést k přenášení očekávání, které by dítě nemuselo splnit. V takovém případě může dojít ke konfliktům, napětí a mnohým nedorozuměním. Dítě se ocitne ve velkém stresu, protože nemůže dostát představám svého rodiče. (Brisch, 2012)

Zdravá rodinná péče může být rozdělena do dvou základních dimenzí. První dimenzí je chování rodičů založené na kontrastu péče vyžadující - ovládající versus péče nevyžadující - neovládající. Druhá dimenze proti sobě staví přijímající a reagující péči, která je orientována na dítě versus odmítající a nereagující péči, která je orientována na rodiče. Díky vzájemnému prolínání dimenzí vznikají čtyři rozdílné vzorce chování rodičů v péči o dítě. Pravdou je, že rodiče svůj výchovný styl mohou v průběhu života nesčetněkrát měnit. Změna výchovného stylu může být odrazem mnoha důvodů, například v závislosti na náladě, citovém rozpoložení nebo pod tíhou nejrůznějších životních okolností. Kromě toho se jedná o oboustrannou interakci, a proto se chování rodičů může změnit v závislosti na chování konkrétního dítěte. (Fontana 2014)

1.1.1. Autoritativní rodičovský styl výchovy a jeho důsledky

Autoritativní výchovný styl je styl výchovy, kdy rodiče vyžadují, aby se dítě chovalo rozumně, společensky a na určité úrovni. Úroveň musí odpovídat věku a schopnostem konkrétního dítěte. Jedná se o vřelý a pečující výchovný styl, ve kterém se rodič vyptává na názory a pocity dítěte, společně s tím je dítěti zdůrazňováno rozhodnutí rodiče. Autoritativní výchovný styl se v chování dítěte projevuje tak, že je jedinec nezávislý, sebestopasující a zpravidla bývá vůči vrstevníkům kamarádský. Dítě s rodiči často spolupracuje a je spokojené. Mimo výše uvedené dítě usiluje o nejlepší možný výkon a mnohdy bývá v činnostech úspěšné. (Fontana 2014)

V souvislosti s autoritativním výchovným stylem lze poukázat na popis Heluse, který podobný výchovný styl nazývá jako styl opřený o autoritu. Ten se podle něj vyznačuje jasnými zásadami a principy a vymezením jasných hranic. Tedy dítě přesně ví, co smí a co naopak nesmí dělat. Rodiče při komunikaci s dítětem dbají na porozumění požadavkům. V požadavcích na dítě jsou rodiče nekompromisní, ale nejsou rigidní. Rodiče jsou dítěti nápomocni, jsou mu vzorem, autoritou a hodnotou k následování. (Helus 2015)

1.1.2. Autoritářský rodičovský styl výchovy a jeho důsledky

Autoritářský výchovný styl prosazuje moc a ovládnání bez jakékoli vřelosti a komunikace. Rodiče nastaví nároky na dítě, které společně s naprostou poslušností a úctou k autoritě vyžadují. Dítě v souvislosti s touto výchovou vykazuje sklon k sociální izolaci. U dívek lze pozorovat závislé chování, bez snahy o dobrý výkon a u chlapců sklon k agresivitě. Naopak není u dítěte pozorována jakákoli spontaneita. (Fontana 2014)

Helus v knize Sociální psychologie pro pedagogy tento výchovný styl nazývá také direktivním výchovným stylem. Direktivním zejména proto, že obsahuje velmi vysoký stupeň pevnosti či ulpělosti v prosazování požadavků na poslušnost dítěte. Rodiče nemají zájem o komunikaci s dítětem, respektive komunikují s dítětem jen málo a naopak často používají fyzické trestání dítěte s cílem vydobýt si jeho poslušnost. (Helus 2015)

1.1.3. Shovívavý rodičovský styl výchovy a jeho důsledky

U shovívavého výchovného stylu se od dětí žádá minimum. Jedná se o přijímající, reagující a orientovaný styl výchovy na dítě. U dítěte lze pozorovat převládající pozitivní a živé citové ladění. Nicméně děti mnohdy vykazují prvky nezralosti s nemožností ovládnout své impulsy. Dítěti chybí odpovědnost a schopnost spolehnout se samo na sebe. Mnohdy bývá u takto vychovávaného dítěte pozorován sklon k agresivitě. (Fontana 2014)

Helus popisuje podobný výchovný styl v rodině, ale nazývá ho jako povolující nebo permissivní styl. Tento výchovný styl klade důraz na poskytnutí co největší volnosti dítěti. Požadavky na dítě jsou minimální, stejně tak, jako jeho omezování či trestání. S tímto výchovným stylem se pojí věty rodičů jako například: „ať dítě rozhodne samo, co je pro něj nejlepší“. (Helus 2015)

1.1.4. Zanedbávající rodičovský styl výchovy a jeho důsledky

Zanedbávající rodičovský výchovný styl se projevuje příliš zaneprázdněnými rodiči, kteří se orientují na své činnosti a nejsou plně účastni v životě svého dítěte. Rodiče mnohdy nemají zájem o to, co dítě zajímá a baví a současně se vyhýbají oboustranné komunikaci. O názorech a citech dítěte mnohdy neví vůbec nic. Dítě na tuto výchovu reaguje sklonem k náladovosti a nedostatkem soustředění. Dítěti

dělá problém ovládnout své city a impulsy. Společně s tím nemá zájem o školu, velmi často se u takto vychovávaného dítěte projevuje záškoláctví, či abusus drog, nebo jiná patologie v chování. (Fontana 2014)

1.2. Důsledky nevhodných výchovných přístupů

Nelze si nevšimnout, že narůstá mnoho negativních jevů v rodinách. Otázkou nadále zůstává, zda za tím stojí vyšší informovanost nebo přibývá činů s negativními dopady. Společně s tím se lze jen domnívat, že klesá počet autoritářsky vedených dětí a narůstá počet rodin s liberální, volnou výchovou. Důsledkem mnohých variant výchovných přístupů rodičů k dítěti je určité chování, které může v některých případech připomínat poruchu osobnosti, a to, i když se o poruchu osobnosti nejedná. V takovýchto případech je elementární znalost projevů užitečná nejen učitelům, ale zejména rodičům, aby je navnadila a inspirovala ke změně přístupu k dítěti. (Svoboda, Němcová 2015)

Níže uvedené typy chování poukazují na jejich souvislosti s výchovou. U konkrétních dětí můžeme nalézt jen částečně vyjádřené popsané projevy, jejich kombinaci a podobné chování se může také zároveň během dětství a dospívání měnit.

1.2.1. Chování, které připomíná paranoidní osobnost

V tomto případě se jedná o důsledek prožívání nejistot. Děti jsou velmi často měněny, či upravovány normy a současně s tím, je vyžadováno jejich dodržování. Častou změnou norem a jejich nekompromisní vyžadování vede dítě k nárůstu nedůvěry, kterou převádí kulpívání na méně podstatné detaily a důslednost v nedůležitých oblastech. Charakteristickými projevy jsou tedy přemrštěná nedůvěřivost a přecitlivělost ke kritice vlastní osoby. (Svoboda, Němcová 2015)

1.2.2. Chování, které připomíná schizoidní osobnost

Typickými projevy jsou samotářství, snížená potřeba bližšího kontaktu s druhými lidmi, slabší vnější emoční projevy, horší adaptace na společensky uznávané normy a schémata, která dítě mnohdy nemá ani zvnitřněna. Tyto projevy jsou důsledkem rodinného prostředí, ve kterém dítě nemá oporu a necítí ani pomoc rodičů. Společně s tím, se dítě cítí na vše samo a nedokáže se zapojit do komunikace

s rodiči. Dítě rodiče nevnímá jako oporu, naopak komunikace s nimi v dítěti budí pocit selhávání, nikoli pocit úspěchu. (Svoboda, Němcová 2015)

1.2.3. Chování, které připomíná schizotypní osobnost

Dítě na stejný podnět reaguje odlišně než jiné děti a projevuje nepřiměřenou emocionalitu. Často preferuje nápadný vzhled, kterým může často šokovat. Bývá nespolečenské, vztahovačné a vymýšlí si nejrůznější historky, kterým upravuje děj. Nicméně se nejedná o schválnost, nýbrž záměnu iluzí nebo reality. Takovéto chování je typické pro dítě, které vyrůstá v rodině, kde může vše, ale není nijak zásadně korigováno. Dítě bývá zpravidla velmi důvěřivé, má problémy se zařazením do kolektivu a svým jednáním i nápady narušuje hru v kolektivu. (Svoboda, Němcová 2015)

1.2.4. Chování, které připomíná asociální chování

Charakteristickými projevy jsou bezohlednost, sebestřednost, despekt vůči autoritě, nízká frustrační tolerance, která se vyznačuje silnou emoční reakcí na podnět, dále se jedná o neschopnost udržení delšího vztahu a emoční nezúčastněnost. Základem je mnohdy vrozený temperament v kombinaci se sníženou schopností korigovat vlastní emoční projevy. Primárně dítě s tímto chováním pochází z nepřátelského rodinného prostředí, které nemusí být zapříčiněno rodiči, ale na vině může být například sourozenec. (Svoboda, Němcová 2015)

1.2.5. Chování, které připomíná emočně nestabilní osobnost

Diagnostika tohoto typu jednání bývá velmi nákladná na čas, protože tyto děti bývají ve svých reakcích téměř nečitelné. Chování se mnohdy projevuje impulzivitou dítěte a odlišným chováním ve stejných, ale i podobných situacích. To znamená, že děti bývají nevyzpytatelné a nepředvídatelné. Dítěti dělá veliký problém konstruktivně přijmout řešení zátěžové situace a na stejný problém reaguje extrémním způsobem. Jeho vztahy bývají krátkodobé, protože je velice nestálé a ostatní často odsuzuje, ale vzápětí je za stejnou věc bude obdivovat. Tento druh chování je typický zejména u dítěte, které v rodině nepociťuje dostatek jistoty a současně má opakující se zkušenosti s trestáním, ale i s pochvalou za jednu a tutéž věc. V tomto případě záleží především na rozpoložení a náladě rodiče, který mění svá stanoviska vůči dítěti, které velmi obtížně v dané situaci rozlišuje správné

od nesprávného a jeho potřeba místa v rodině bývá silně narušována jak v úrovni fyzické, tak i psychické. (Svoboda, Němcová 2015)

1.2.6. Chování, které připomíná afektovanou osobnost

K výrazným projevům afektované osobnosti patří snadné zmanipulování dítěte společně s nestálostí a povrchním prožíváním u teatrálních gest a v jeho sebeprezentování. Tento druh chování je získáván nápodobou jednoho z rodičů, zejména v otázkách životního stylu, spočívajícím v první řadě projevem povrchnosti s důrazem na luxus. Díky těmto projevům se dítě projevuje jako nadřazené a povrchní s afektovanými reakcemi. Pokud je daný povrchní styl napadán okolím, případnou kritiku nepřijímá. (Svoboda, Němcová 2015)

1.2.7. Sebestředné chování

Typickými projevy dítěte je narcismus, osobní pocit významnosti, očekávání obdivu od okolí, arogance a slabá empatie. Sebestředné chování je zapříčiněno zejména vedením dítěte k mimořádnosti, jedinečnosti a k dojmu, že svět je tady proto, aby dítěti naslouchal a sloužil. (Svoboda, Němcová 2015)

1.2.8. Perfekcionistické chování a jednání

Mezi charakteristické rysy patří nepřiměřené chování ke svým věcem, vyžadování pořádku, uspořádání věcí a až úzkostná hygiena. Dítě bývá často tvrdohlavé, nerozhodné, ulpívá na detailech a velmi těžko se dokáže přizpůsobit novým věcem a podmínkám. Primárně se jedná o dítě málo mazlené až nedomazlené, které v rané fázi života postrádalo dostatek doteků. V případě výchovy se jedná zejména o nápodobu rodiče a snahu přizpůsobit se, aby dítě nezpůsobovalo konflikty v rodině a zároveň necítilo zavržení. (Svoboda, Němcová 2015)

1.2.9. Vyhybavé až úzkostné chování

Dítě často pociťuje napětí, ustaranost, pochyby o vlastní hodnotě a svých schopnostech, vnímá se jako méněcenné a velmi se podceňuje. Velmi těžce vnímá kritiku, kterou může samo v sobě promítnout až do sebetrestu. V rámci svých možností a schopností je dítě důsledné a pečlivé. Jeho osobní vnímání je odrazem výchovného stylu, ve kterém rodiče dítě manévrují do pocitů viny. Rodiče šetří chválou, spíše vůbec nechválí a současně svou orientaci zaměřují na nedostatky

dítěte. V případě, kdy nemají argumenty a chybí jim možnost poukázat na zdar dítěte, tak rodiče mlčí. (Svoboda, Němcová 2015)

1.2.10. Chování, které připomíná závislou osobnost

V případě, že dítě není rodiči dostatečně chváleno, většinu času mu jsou předkládány pouze jeho nedostatky, může dítě nabýt dojmu, že je neschopné a nesamostatné. Současně klesá jeho kreativita řešení problémů a jediné na co se orientuje, je plnění zadaného úkolu s jasně definovanými postupy. Dítě se často přizpůsobuje druhým i za cenu vlastních potřeb. Mnohdy se ptá na banality, čímž se ubezpečuje, že se v jeho okolí vyskytuje osoba, která mu v případě potřeby dokáže pomoci. (Svoboda, Němcová 2015)

1.2.11. Agresivní chování s tendencí k pasivnímu projevu

Do této kategorie spadá tendence dítěte být lepším člověkem. U tohoto jedince lze sledovat snahu být vegetariánem, orientovat se na přírodu, dbát na ekologii a mnoho dalších osob s odlišným jednáním. Snahy tohoto jedince bývají často v rozporu s rodinnými tradicemi a v dítěti tak vzrůstá vnitřní rozpor v hodnotách, ke kterým je v rodině veden. Pro toto dítě jsou charakteristické věty stylu ano, ale. To znamená, že jednou větou něco stvrdí, ale druhou jej vzápětí vyvrátí. Lze tedy pozorovat změnu v systému komunikace konkrétního dítěte. Tento druh sdělení bývá pro okolí matoucí a iritující. Na druhou stranu dítě je zpravidla velmi silné, snaží se hájit a nedokáže pochopit, proč ostatním jeho tvrzení vadí. Tento druh chování se nejčastěji vyskytuje v pubertě. (Svoboda, Němcová 2015)

1.3. Trestání a odměňování ve výchově

Odměna a trest patří mezi základní výchovné prostředky, které mají pomoci korigovat a vést dítě k výchovnému cíli. (Matějček, 2017) Vzhledem k tomu, by rodiče měli zvážit, co od svého dítěte chtějí, zda potřebují, aby se jich dítě bálo, nebo chtějí, aby s nimi spolupracovalo a mělo je rádo. Současně s tím by měli zvážit, zda nad svým dítětem chtějí uplatnit svou moc, nebo zda budou o chování dítěte přemýšlet a vymyslí možnost ponaučení. Společně s tímto přístupem je nutné si uvědomit, že rodiče jsou mnohdy poháněni ve svých reakcích bezmocností, vztekem či zlostí, a že trest jako trvalý výchovný prostředek není vhodný. Je žádoucí, aby dítě vědělo, že za určitý prohřešek v chování, v jednání nebo za nesplněný slib, jej čeká určitý

důsledek. Společně s tím je potřeba, aby dítě vědělo, že je možná náprava. (Skládalová 2015)

1.3.1. Trest a jeho důsledky

Pod pojmem trest lze nalézt nesčetně možností. Mezi nejčastější používané vynucovací prostředky patří fyzické trestání, izolace či psychické tresty. Mezi tresty nepatří jen to, co je vidět navenek, ale především to, co dítě samo prožívá ve svém nitru. Matějček jej popisuje jako nelibý tíživý, zahanbující či dokonce ponižující pocit, kterého se jedinec chce co nejdříve zbavit a kterému se chce v budoucnu vyhnout.

Odměňování či trestání je důležitým faktorem ve vztahu mezi dítětem a tím, kdo odměnu či trest vykonává. Jedná se o záležitost, do které se promítá vše, co vychovatele a dítě spojuje, jak byl jejich vztah utvářen, potažmo, do jaké hloubky si jsou navzájem blízcí. Aby měl trest výchovný efekt, je zapotřebí, aby dítě pocívalo vinu a vnímalo, že se určitým způsobem prohřešilo. V opačném případě se jedná o holé násilí, zbytečné plýtvání energie, které postrádá výchovný smysl. Nakonec to může mít až negativní efekt, kdy v dítěti trest způsobí záporné smýšlení proti vychovateli. Je více než vhodné si uvědomit tři základní aspekty trestu. V prvním aspektu má napravit škodu, kterou jedinec způsobil, ve druhém má trest působit do budoucna tak, aby se to již neopakovalo, a ve třetím má trest z viníka odejmout pocit viny, tzn. jeho provinění je smyto a dále se mu nepřipomíná. (Matějček 2017)

1.3.2. Odměna a jeho důsledky

Současně je nutno podotknout, že odměna nemusí být jen to, co rodič jako odměnu považuje. Odměnou je příjemný a povznášející pocit či prožitek uspokojení nad dílem, které bylo okolím přijato, respektive bylo přijato lidmi, na kterých jedinci záleželo a takovéto prožívání je osobě žádoucí i v budoucnu. (Matějček 2017)

Odměna je daleko silnější a má větší dosah účinnosti. To znamená, že trestání nežádoucí chování zastavuje, ale odměna chování utvrzuje a v jedinci navozuje pocit správnosti. Podstatné je, že by odměňování nemělo zahrnovat pouze materiální formu jako je sladkost nebo hodnotný dárek. Naopak nejsilnější odměnou je vědomí, že jedinec udělal radost tomu, kdo ho má rád. Neméně důležitý je fakt, že trestat jedince za každou chybu ho

správnému chování nenaučí. V dítěti častý trest vzbudí strach a nutkání trestům uniknout. (Matějček 2017)

1.3.3. Odměny a tresty v dnešní společnosti

V mnohých informačních zdrojích jsem se dočetla, že řada rodičů, potažmo autorit, využívá svou moc a sílu k tomu, aby dětem určovala, co mohou nebo naopak co nemohou dělat.

V takto nastaveném systému vyrostla řada lidí a žije v něm i dnes. Zejména lze tento model pozorovat v zaměstnání, kdy naproti sobě stojí lidé, kteří jsou v pozici podřízených a nadřízených. Díky tomu si lidé vypěstovali návyk využívat odměnu a trest v běžném životě, dalo by se říci, že celá západní společnost je založena na odměňování a trestání a z toho vyplývá, že takovému chování se učí děti, které jsou vychovávány k tomu, aby z nich vyrostli poslušní občané, podřízení anebo úspěšní šéfové a autoritativní rodiče. (Tylečková, 2017)

Nicméně od přílišného užívání fyzických trestů se dnes upouští kvůli přesvědčení, že se nejedná o vhodný výchovný prostředek. Mnoho lidí považuje trestání za nmoderní a zastaralý prostředek a naopak se do popředí dostává laskavá výchova s vymezením jasných pravidel. Dříve rodiče nekladli pozornost na pozitiva a úspěchy dítěte, ale brali je spíš jako samozřejmost. V domácnosti vládl citový chlad a o vnitřní svět dítěte se rodiče ve větší míře nezajímali. Spolu s vývojem společnosti však následně nastoupila výchova liberální, která má dítě respektovat a zajímat se o jeho potřeby a přání dítěte. Trestání dětí tedy ustupuje a mnozí rodiče nad každým potrestáním přemýšlí. Ve výchově se začíná klást vysoký důraz na jedinečnost a osobnost dítěte, nicméně je zapotřebí, aby rodič nezapomněl na vytyčení mantinelů v chování dítěte. (Bachárová, 2008)

Otázkou nadále zůstává, zda dnešní rodiče dokážou dítěti vytvořit dostatečně a jasně definované mantinely a důsledně dbají na jejich dodržování?

Některé aktuální články, například článek Rákoska či dobré slovo, od autorky Gabriely Bacharové, nebo článek od Martiny Tylečkové, Potřebujeme děti chválit, aby se chovaly přijatelným způsobem, se nad tématem trestání dětí zamýšlí a nabízí rodičům mnohé jiné alternativy. Zejména článek od Martiny Tylečkové nabízí jednu z alternativ, kterou je podpora vnitřní motivace a jednání v souladu s nejlepším

vědomím a svědomím. Podle této teorie již novorozenec přichází na svět s vnitřní motivací, neboli intristickou motivací, která dítě postupně pohání k tomu, aby se naučilo jíst, chodit, mluvit, navazovat kontakt s jinou osobou a řadě dalších dovedností. Především díky této vnitřní motivaci má dítě zakódovány základní predispozice k tomu, aby se posléze mohlo danou dovednost naučit. Trest a pochvala je podle této představy nástrojem autoritářského způsobu výchovy a působí jen krátkodobě, protože poslušnost, kterou dítě získá v důsledku trestů a odměn, je založena na strachu nebo touze po odměně. Dále je uváděno, že takto vypěstovaná poslušnost ničí vztah mezi rodiči a dítětem a má negativní vliv na sebevědomí dítěte. Především z těchto důvodů by, podle autorky, rodiče měli volit jako alternativu spolupráci, která vychází z přirozené touhy pomoci nebo se učit. Spolupráce, která je naopak uvedenou autorkou doporučována, působí blahodárně na sebevědomí dítěte a na vzájemnou důvěru s rodičem. (Tylečková, 2017)

2. Výchova a výchovné styly v dnešní společnosti

Naše společnost se neustále vyvíjí a současně s tím se mění společenské i rodinné hodnoty, mění se rodina, její postavení, vnímání dítěte, role v rodině a současně se také upravují její výchovné styly. Ze strany mnoha médií jsou rodiče zahlcováni nejrůznějšími výchovnými trendy, které nemusejí vždy nabízet pro výchovu jejich dětí kvalitní informace. V dnešní době je dostupnost informací velmi snadná a na internetu koluje nesmírné množství diskuzních fór, blogů, článků a návodů jak nejlépe dítě vychovávat, ale i mnoho dalších, mnohdy až zavádějících informací. Nesmíme opomenout nejrůznější knižní publikace, ale také řadu periodik, díky kterým dnešní rodiče mohou získávat řadu kvalitních, ale bohužel i zkreslených či nepravdivých informací. Zejména z tohoto důvodu se domnívám, že běžný rodič se v této mase sdělení jen stěží orientuje, a může být pro něj velmi náročné, pro jakou možnost se v otázkách výchovy rozhodne, pokud se vůbec těmito otázkami zabývá.

Na druhé straně si rodiče musí ujasnit, co od rodičovství očekávají, jakými rodiči chtějí být a jak své dítě chtějí vychovat. Mnoho rodičů se inspiruje představou volné výchovy, kdy dítě samo rozhoduje a samo si zvolí, co bude dělat. Tento výchovný trend zažil neskonalý nárůst zejména poté, co již dnešní rodiče byli vychovávaní tvrdou a nekompromisní výchovou, zejména v předlistopadovém období. Také si myslím, že nemalý vliv na nárůst této volné výchovy měly mimo jiné předkládané informace v médiích, které nabádaly a možná stále ještě nabádají rodiče k tomu, aby své potomky nechávali dostatečně rozvinout, aby nezasahovali do výchovy a nechali projevit osobnost dítěte bez většího zásahu, protože podle řady knih by mohl zásah rodičů dítěti jeho křehkou osobnost zdeformovat. Domnívám se, že volná výchova je problémem řady rodin, škol, ale také jiných institucí, které zaujímají k volné výchově silně negativní až skeptický názor a velmi obtížně hledají konsensus při práci s větším počtem dětí s rozmanitými výchovnými styly. V mém názoru mě utvrzuje nejen každodenní kontakt s takto vychovávanými dětmi a reakcemi učitelů, potažmo názory okolí, ale současně i paralelní nárůst knih a článků, které nabádají rodiče k tomu, aby svým dětem poskytovali dostatečné hranice, limity a zejména, aby byli ve své výchově důslední. Z těchto důvodů usuzuji, že v naší společnosti nastal aktuální problém s liberální výchovou, na který upozorňuje řada článků v pedagogických časopisech, ale i v mnoha jiných publikacích.

2.1. Problémy dotýkající se současné rodiny

Dle názorů řady autorů se začíná o rodině a jejích narůstajících problémech hovořit daleko více, než tomu bylo dříve. Narůstá počet partnerských krizí, rozvodů, ale i řada výchovných problémů, jako je například separovaná výchova dítěte v rodině, ale i nekvalitně trávený volný čas rodiny, popřípadě nedostačující čas rodiče se svým potomkem. Společně s tím se mění role otce a matky. Díky zrovnoprávnění pohlaví a rovným pracovním příležitostem vzniká pro ženy nelehká situace, ve které se mnoho žen musí rozhodovat mezi otěhotněním, založením rodiny a mezi kariérou a profesním životem. V mnohých případech ženy dlouho studují, následně značnou dobu tráví prací a až ve vyšším věku zatouží po rodině, která ne vždy může přijít dle jejich představ. V případě, že rodinu již má, tak mnohdy řeší otázku času, protože svůj čas musí rozdělit mezi mateřské povinnosti a mezi pracovní povinnosti, přičemž v mnohých případech může nastat, že na rodinu nebude mít tolik času, jakého mívaly ženy na výchovu dítěte dříve. S podobným problémem se potýkají muži a otcové, kteří podléhají naší výkonové společnosti a jsou nuceni být dlouho v práci, následkem čehož také nemohou trávit dostatek času se svou rodinou, přitom rodina je stále základním a nejdůležitějším prostředím, ve kterém se realizuje primární socializace a která má neskonalý vliv na vývoj dítěte, ale i na jeho budoucí život. (Tománek, 2012)

Vzájemné vztahy mezi členy rodiny poskytují dítěti zkušenosti, které jsou pro jeho rozvoj osobnosti velmi důležité. Dítě žije v rodině, která prožívá svůj vlastní příběh, který je tvořen nejen osobností rodičů a vzájemnými vztahy, ale také hodnotami, které může pomoci spoluvytvářet. (Vágnerová, 2012)

Rodina je stále pojmána jako nejvýznamnější socializační prostředí, ve kterém se dítě setká s prvotní sociální zkušeností, která vytváří základ pro jeho budoucí působení v sociálním světě. Socializaci lze chápat jako celoživotní proces, díky kterému se jedinec stává společenskou bytostí, která je vybavena lidskými vlastnostmi a kompetencemi a je schopna je usměrňovat v závislosti na pravidlech společnosti a aktuální situaci (Vágnerová, 2004). Tyto dovednosti a možnost jednat jako člověk a být člověkem se dítě učí primárně v rodině, proto je nesmírně důležité jak danou úlohu rodič uchopí a jakou atmosféru rodinného prostředí bude svému potomkovi poskytovat. V rodinném prostředí nejde jen o vzájemné vztahy, ale také o základy, které dítěti pomohou vybudovat přístup k ovlivnění svého budoucího

života a jeho následné vztahy. Rodina by měla být postavena na trvalém partnerství a rodičovství dvou osob opačného pohlaví, nicméně v dnešní době to pro rodinu může být odlišné. (Tománek, 2012)

Mnoho dnešních rodin bývá ve spoustě případech ohrožováno řadou vlivů, které na ně působí, zejména se jedná o společenské trendy, trh práce, modernizace a liberalizace ze strany společnosti, snížení vlivu náboženství a religionistiky, znehodnocení kultury, destrukce rodinných vztahů, nestabilita manželství, nepřipravenost k založení rodiny, konzumní způsob života a řada dalších faktorů. Problém nastává již v otázce partnerství, protože zájem o tradiční manželství u řady mladých lidí opadá. Na druhou stranu lidé začínají využívat nejrůznějších alternativ jako je například volný vztah, nesezdané partnerství či homosexuální vztahy, které mohou ve své podstatě nahradit běžné manželství, ale i standardní rodinu. K tomu lze přičíst narůstající násilí mezi lidmi, brutalitu, zvýšení rozvodovosti a úpadku etických norem ve společnosti, současně s tím narůstá nestabilita v rodině s nedostatkem lásky mezi rodiči. (Tománek, 2012)

V současné době lze proto rodinu charakterizovat jako strukturovaný celek, který se snaží určitým způsobem utvářet bezpečný, stabilní prostor a prostředí pro vzájemné sdílení, reprodukci a produkci života lidí v závislosti na společnosti, která na ni klade velmi vysoké nároky. V důsledku dnešní společnosti se rodina dostává do pozice, ve které není schopna plnit své funkce a plní je jen částečně. Na druhou stranu se dnešní rodina stává protipólem veřejného prostoru, protože se posiluje její význam jako útočiště před veřejným světem a v dnešní uspěchané době je nenahraditelnou institucí, která spojuje univerzální svět s osobním světem. (Sámelová, 2010)

2.2. Nejčastější typy rodiče v současnosti, jejich autorita a vliv na dítě

Společnost a její postupné změny se odráží také na rodině, rodinném prostředí, výchovném stylu a na samotných rodičích. V současné době řada autorů dnešní rodinu a rodiče pojímá jako velmi angažované a aktivní. Zejména v otázce výchovy, kdy se většinou rodiče snaží o své potomky řádně starat, pečovat o ně, hlídat je a ulehčovat jim práci tak, že rodiče za děti vykonávají řadu jejich povinností a úkolů. Rodiče se o své děti mnohdy bojí, dělají jim například osobní šoféry,

popřípadě jim zbytečně dlouho poskytují takový servis, že samy děti nemusejí dělat takřka nic. V mnoha případech jsou děti v mateřské škole, ale i všude jinde, nesoběstačné a nezvládají běžné úkony, jako například oblékání, zavazování tkaniček a řadu ostatních běžných činností. Kromě základních dovedností lze pozorovat nárůst dětí, kteří mají problémy se samostatnou hrou. Nedokáží se sami zabavit vhodnou hrou nebo netuší jak sami volný čas vyplnit. Dalším problémem u dětí je kontakt a hra s jinými dětmi, který se projevuje nedostatkem vzájemných kompromisů a nižší tolerancí. Dané problémy mohou být odrazem v tom, že mnoho dětí nemá dostatek nestrukturovaného času a rodiče jim naplánují řadu nejrůznějších aktivit, kroužků a jiných činností, čímž má dítě naplánovanou každou část dne tak, aby mělo co nejméně volného času. V případě, kdy dítě volný čas má, tak ho netráví venku s vrstevníky, ale v řadě případů jej tráví doma u televize, počítače či tabletu, nebo s mobilním telefonem. (Koucká, 2017)

Pokud se podíváme na dnešní rodiče, tak lze spatřit vysoký nárůst počtu osamělých rodičů, kteří se stávají velmi ohroženou skupinou lidí ve společnosti. Nejčastějším důvodem jejich osamělosti bývá rozvod či jiný rozpad rodiny, který měl vliv na funkčnost rodiny. Velice módní se v dnešní době stává takzvané nesezdané partnerství, které, dle mnoha názorů, umožňuje určitou míru svobody. Otázkou je zda nesezdané partnerství zásadně ovlivňuje funkčnost a zodpovědnost partnerů, protože podle řady autorů je tato představa mylná a nesezdaní partneři mohou v rodině fungovat standardně, jako je tomu u sezdaných párů. (Václavová, 2018)

Dalším fenoménem, který se u dnešních rodičů vyskytuje, je nárůst perfekcionistačtých a úzkostných rodičů, kteří by pro své dítě udělali naprosto vše, všude ho hlídají, vše mu pořídí a vše za něj zařídí. Důležité je si uvědomit, že takovýto přístup pro dítě není zcela prospěšný a v mnoha případech může jít proti výchovnému cíli rodičů vychovat z dítěte zodpovědného, samostatného a schopného jedince. Naopak takovýto rodič svým přístupem dítě zneschopňuje a vytváří zde riziko, že z dítěte vyroste nezodpovědná osoba. Za profil takovýchto rodičů může do jisté míry změna a tlak společnosti, ale také konkurenční boj, který rodiče vedli po dobu studia či profese ještě před tím, než se sami stali rodiči. To znamená, že se do určité míry jedinec perfekcionismu učí v životě a například v době studia, kdy se snaží učitelům, rodině a možná i svým vrstevníkům a sám sobě zdůvodnit, že má jisté dovednosti, schopnosti a vědomosti k tomu něco dokázat a následně v profesi obstát

či vyčnívat v početné konkurenci. Zejména je tento problém viditelný u matek, které opustí profesní život a stanou se primárně pečovatelkami o své narozené dítě. Protože byly zvyklé na podávání dobrého pracovního výkonu, začnou svůj pracně naučený perfekcionismus praktikovat i v mateřství. (Koucká, 2017)

Kromě perfekcionismu je častým rysem dnešního rodiče úzkost a strach, který může vznikat v důsledku materiální společnosti, která nabádá rodiče k tomu, aby pořizovali jen ty nejmodernější a zároveň nejbezpečnější produkty pro své děti. Již v těhotenství je na rodiče vyvíjen tlak, aby budoucí matky užívaly doplňky stravy pro lepší vývoj dítěte. Následně nabádají ke koupi nejmodernějších zabezpečovacích prostředků, alarmů, antibakteriálních sprejů a řady dalších výtvarků společnosti. Řada prodejců víc, než tomu bylo v dřívější době, zneužívá city rodičů k jejich manipulaci, a tím vzbuzuje nejenom strach, ale i úzkost a posedlost bezpečím dnešních rodičů. Velikou roli zde hraje také zvýšená informovanost populace, kladení důrazu na životní prostředí a životní styl, vlivy očkování, antibiotik a mnoho dalších informací, které v jedinci podporují úzkost, jejímž následkem se jedinec stává úzkostným rodičem. (Koucká, 2017)

Domnívám se, že tento jev obsahuje také řadu jiných možných příčin, nicméně je vhodné, aby si lidé uvědomili, jak snadná je manipulace rodičů prostřednictvím jejich citů k dítěti a apelu na jeho bezpečí.

Úzkostnost populace celkově narůstá a důvodem může být celá řada příčin, nejenom zvyšující se informovanost. Také je zapotřebí si uvědomit, že pro dnešní dobu je typický nárůst stresu a uspěchanosti, která do značné míry ovlivňuje rodinu a rodičovství. Řada rodičů se snaží svého potomka všestranně rozvíjet, a proto dítě zapíše do řady kroužků nebo zájmových aktivit. Díky těmto aktivitám je dítě společně s rodičem v jednom kole a spěchu, načež si nestíhají řádně odpočinout a narůstá v nich nejen únava, ale také stres, o kterém je všeobecně známo, že není prospěšný pro zdraví člověka, natož pro zdravý a harmonický vývoj dítěte. Nehledě na to, že jsou na dítě nakládána mnohdy až nereálná očekávání a mnoho povinností, které dítě nemůže reálně splnit. (Koucká, 2017)

Jak je to ale s autoritou dnešních rodičů? Velice se mi líbila definice v jedné ze statí Rodina a škola, kde je uvedeno, že rodičovská autorita není právo trestat dítě, ale je to povinnost dítě vychovávat a cílem výchovy by mělo být dostatečné vybavení

dítěte do jeho budoucího života. Nicméně řada dnešních rodičů je mylně přesvědčena o tom, že slovo autorita se rovná být autoritářský a díky tomu v nich může narůstat výše zmíněný strach, že dítěti ublíží nebo jinak ohrozí jeho osobnost. Díky odmítání jakékoli autority ve výchově a díky přeformátování základní myšlenky respektovat dítě jako osobnost, se začíná čím dál častěji vyskytovat problém u dětí, které nemají dostatek opěrných bodů a hranic v rodině. Řada rodičů žije v představě, že důsledností a možnými hranicemi narušují osobnost dítěte a současně nechtějí zasahovat do jeho vývoje, protože podle svých vlastních představ, k tomu nemají dostatečné oprávnění. Nicméně podle současných autorů v řadě pedagogických nebo psychologických periodikách je tento přístup nesprávný a v konečném důsledku vytváří více škody než užítku. Současné výchovně zaměřené studie nabádají rodiče k tomu, aby dítěti jasně určili jeho místo v rodině, vysvětlili mu, co smí a co naopak nesmí dělat. Následně rodičům vysvětlují, jaké škody na svém dítěti volnou výchovou mohou zanechat. Například pokud by rodič dané principy zanedbal, bude mít dítě velké problémy s tím, jak se má chovat a utvoří si mylný obraz samo o sobě. (Komorovská, 2012)

2.3. Nové trendy ve výchově dětí

Média v dnešní době předkládají rodičům řadu rad a způsobů jak mají se svými dětmi jednat. Snaží se rodiče zaujmout řadou příkladů a působením na city. Mnohokrát jsem se v knihách, které jsou určeny rodičům, setkala s úvodem, jako je například: tato kniha je určena milujícím rodičům, nebo v této publikaci Vám nabídneme poznatky, které z Vás udělají skvělého rodiče, popřípadě kniha je určena rodičům, kteří chtějí nejlépe vychovávat dítě a dělat vše správně. V mnoha případech si dokážu představit, že pokud si rodič otevře knihu s tímto tvrzením a vidí tento text, tak si knihu okamžitě zakoupí nebo zapůjčí, protože kdo by nechtěl být dokonalým rodičem. V takovýchto publikacích se rodiče vesměs dočtou, jak mají dítě hodnotit, jak dítě trestat, respektive netrestat vůbec, jak s dítětem komunikovat, učit, jak podporovat vzájemný vztah, popřípadě rovnou popisují vlastnosti výborných rodičů, kteří ve výchově jednají tak či onak. Nicméně problém nastává v okamžiku, kdy se rodiče dozvídají protichůdná tvrzení a tím pádem jsou přiváděni do nelehkého rozhodování a stresu. Není pochyb o tom, že každý výchovný styl má své limity. U ochránářské výchovy se jedná zejména o strach, úzkost a obavy o dítě, díky čemuž je dítě uzavíráno do pomyslné bubliny a je izolováno od problémů vnějšího světa.

Autoritářská výchova naopak neúměrně a v mnoha případech zbytečně trestá dítě a požaduje po dítěti neúměrnou poslušnost a dril. Naopak autoritativní výchova je mnohými odborníky brána jako ideální výchova, která nabízí hranice, limity, bezpečí, stabilitu a vede dítě k zodpovědnosti, tudíž nemá de facto žádné negativum. Co ale nabízí dnešní liberální a volná výchova, která je v současnosti natolik oblíbená a oslovila masu rodičů? Tento druh výchovy spočívá ve volnosti dítěte, které samo rozhoduje a vybírá si, co bude a nebude dělat. Díky volnosti, která mu je garantována rodičem, dítě postrádá dostatek hranic a tápe v mnoha situacích. Tento druh výchovy nenabízí možnosti, jak by se dítě mohlo adekvátně zařadit do společnosti a do jejího fungování. K těmto problémům se následně v mnoha případech může nabalovat řada jiných problémů, jako je například porucha chování a emocí. (Jičínská, 2018)

Rodič by měl proto ke každým radám přistupovat kriticky a měl by si uvědomit, jaká výchova je pro jeho dítě ta nejlepší. V případě, že si není jistý nebo má jakékoli nejasnosti, měl by nalézt odbornou pomoc. Nalézt ji může například u psychologa nebo pedagoga popřípadě navštívit pedagogickou - psychologickou poradnu, kde mu pomohou nastavit správné výchovné postupy šité na míru jeho dítěti.

2.3.1. Nežádoucí výchovné postupy

V minulosti byl prováděn výzkum, jehož cílem bylo vymezit, jaké jsou nežádoucí výchovné styly. Výsledkem bylo vytvoření 24 typů nežádoucích výchovných postupů a v rámci výzkumu bylo sledováno několik set neurotických dětí. Základní hypotézou bylo, že nevhodné rodičovské chování má negativní vliv na neurózu jejich dětí, nebo ji dokonce vyvolává. Tato hypotéza se potvrdila a společně s tím výzkum napomohl, v zobecněné rovině, k rozdělení nevhodných přístupů v rodině. Prvním typem jsou rodiny nadměrně ochranné, které vedou dítě k závislosti a nesamostatnosti společně s nedůvěrou ke všemu mimo rodinu, přičemž častá je u dítěte hypochondrie. Dalším typem je rodina s nestálými postoji, u které se objevují prvky nedostatečného zázemí a jistot pro dítě. Třetí je rodina s vynucovacími postoji, ve které se neberou v potaz zájmy ani schopnosti dítěte a posledním typem je rodina, která dítě zanedbává. (Novák, 2017)

Pokud bychom se vrátili konkrétněji ke všem 24 druhům nežádoucích výchovných postupů, jednalo by se o tyto výchovné styly:

1. nejednotná výchova, u které se jednotliví rodiče liší například ve výchovném cíli nebo v metodách,
2. nedůsledná výchova,
3. laxní až lhostejná výchova,
4. depriváčnická výchova, u které je patrný citový chlad,
5. náhodná výchova, která nemá jasné a pevné cíle či body,
6. explozivní či náladová výchova, kdy se nálada rodičů velmi střídá,
7. verbalizující výchova, u které rodiče převážně využívají slovní zákazy, příkazy a rozkazy,
8. moralizující výchova,
9. autoritářská výchova,
10. nadměrně fyzicky trestající výchova,
11. degradující a ironická výchova, přičemž rodiče využívají nadmíru ironie či výsměchu,
12. brutální výchova, u které je jednání rodičů nadměrně surové až brutální,
13. oportunistická výchova, díky které je dítě vedeno k prospěchářství, sobectví bez zřetele na druhé a bez morálních hodnot,
14. merkantilní výchova, která odměňuje dítě také za jeho povinnosti,
15. hypersenzitivní výchova, která je vysoce ochranná až přecitlivělá,
16. hýčkácká výchova, která může vyústit až uctíváním dítěte,

17. ambiciózní výchova, pro kterou je typické, že rodiče od dítěte požadují vynikající výkony, společně tím, že jejich dítě převyšuje jeho ostatní vrstevníky,
18. perfekcionistická až puntičkářská výchova, u které rodiče mnohdy vyžadují dokonalé splnění povinností bez jakýchkoli citových projevů,
19. hypochondrická či pesimistická výchova, která se snaží dítě ochránit před rodiči domněle vytvořenými nemocemi, neúspěchy a jinými riziky,
20. kverulantská výchova, která dítěti neustále připomíná křivdy, kterým bylo vystaveno,
21. preferující výchova, ve které je upřednostňováno jedno dítě ze sourozenců,
22. repulzivní výchova, u které je dítě rodiči odstrkováno nebo odmítáno,
23. sociálně defektní výchova až delikventní výchova,
24. v užším smyslu patologická výchova, ve které mohou být rodiče například psychopati, psychotici, závislí nebo rodiče trpí poruchou osobnosti, nicméně se v rodině mohou vyskytovat i jiné druhy patologického chování. (Novák, 2017)

Dnes se k těmto výše zmíněným výchovným typům také doplnila řada jiných výchovných stylů, jako je například výchova delegující, která obsahuje prvky výchovy ambiciózní, přičemž se rodiče snaží o to, aby jejich dítě dokázalo, co oni sami nedokázali. Dalším typem je výchova prostřednictvím televize nebo počítače. Zde se jedná o jistou odnož delegované výchovy, kdy dítě permanentně sedí u televize nebo u počítače a tento moderní přístroj dítě baví mnoho hodin během dne. Nicméně zde hrozí vysoké riziko závislosti dítěte na tomto prostředku. (Novák, 2017)

Následným typem, který se začíná často vyskytovat, je koaliční výchova, u které si jeden z rodičů vytváří koaliční partnerství s dítětem proti druhému rodiči. Díky tomu je mnohdy dítě stavěno do nepřiměřené pozice důvěrníka a současně do pozice protivníka. (Novák, 2017)

S přibývajícím počtem rozvodů také narůstá počet mstivé výchovy, pro kterou je typická manipulace prostřednictvím dítěte. Velmi často zde bývají využívány fráze typu, „jdi, ale dítě už neuvidíš ...“, ale i řada dalších, podobných vět. Nicméně je potřeba uvědomit si, že vysoký podíl na výchově má atmosféra v rodině, její životní styl, zaměření, smysl života a hierarchie hodnot dané rodiny. (Novák, 2017)

2.3.2. Volná výchova a její vliv na dítě

Velice ráda bych se nyní věnovala liberální výchově, protože se domnívám, že je u řady rodičů velmi oblíbená a využívána. Její oblibu spatřuji zejména u rodin, kde rodiče byli sami vychovávaní velmi striktně, tvrdě až autoritářsky. Z tohoto důvodu nechtějí tento model výchovy praktikovat při výchově svého dítěte. Také ji velmi často pozoruji u snaživých rodičů, kteří chtějí dopřát svému dítěti dostatečný prostor pro jeho rozvoj. Dále ji sleduji u vytížených rodičů, kteří nemají dostatek času na jakýkoliv jiný výchovný styl. Ať už je to ideové přesvědčení rodičů, nebo je zde jiný motiv výběru tohoto stylu výchovy, je potřeba si uvědomit, že je dnes velmi často rodiči využíván a řadou odborníků je velmi kritizován.

Na rozdíl od minulosti, kdy rodiče, stát i jeho školský systém vyžadovali poslušnost, loajalitu a podřízenost dětí, je možné pozorovat v českých rodinách posun k již zmíněné liberální výchově. I v dnešní době můžeme sice pozorovat rodiče, kteří spatřují cíl výchovy v naprosté poslušnosti dítěte, ale na druhé straně kontinua stojí skupina rodičů, kteří mají opačný názor. Tito rodiče jsou přesvědčeni, že není vhodné dítě příliš omezovat, protože samo nejlépe ví, co je pro něho nejlepší. Velmi využívaným argumentem rodiče, který vychovává volnou výchovou je, že dnešní dospělý člověk musí být schopný samostatně myslet, rozhodovat se, nepociťovat strach z otázek, být flexibilní a adaptabilní, být tvořivý, zodpovědný a velmi aktivní. Dosažení těchto dovedností lze docílit, podle jejich názoru, zejména liberální výchovou. Nicméně tento výchovný styl v řadě případů může končit extrémem, kdy se role v rodině změní a z dítěte se stane vládce, přičemž rodiče jsou pouze osoby, které mu plní jeho přání (Mertin, 2014). Na druhou stranu je liberální výchova využívána typem rodiče, který chce své dítě dovést k výše zmíněným dovednostem co nejdříve, jenže vzhledem k možné časové tísní, kterou rodiče v dnešní době mají, nezbyvá než zvolit zjednodušenou formu výchovy, tedy volnou – liberální výchovu, ve které si dítě určuje samo, co smí a co nesmí dělat. Nicméně objevují se i případy, kdy rodiče zvolí liberální výchovu z toho důvodu, že jejich dítě prožilo v útlém věku ohrožující zdravotní problém, což vede k tomu, že se rodiče následně snaží potomkovi vše zpříjemnit a ve všem mu vyhovět třeba i z obavy o zhoršení jeho zdraví. (Mertin, 2014)

Je pravdou, že liberální výchova je pozoruhodný fenomén, který k nám doputoval ze západních zemí. Zajímavé mi přijde tvrzení, které ukazuje na to, že řada rodičů využívá tento výchovný styl jen jako prostředek k odstranění jejich rodičovských povinností. Volnou výchovu zvolí také proto, aby nemuseli být důslední a mohli zůstat ve své komfortní zóně, čímž ušetří mnoho energie a času. Díky tomu je utvářena určitá zástěrka pro jejich pohodlnost a lenost. Současně s tím se daný rodič cítí velice dotčený, pokud od okolí za svou výchovu obdrží negativní zpětnou vazbu, protože to vnímá jako silnou kritiku sebe samého. (Válková, 2014)

Velmi důležitý je fakt, že výchovné přístupy nejsou voleny pouze na základě rozumové úvahy rodiče, ale jsou ovlivňovány také například kulturní a rodinnou tradicí. Dále souvisejí s nedostatečnými znalostmi a porozuměním potřeb a možností dítěte. (Mertin, 2014)

2.4. Současné výchovné styly ve spolupráci s médií

Současný rodič se k mnohým informacím může dostat prostřednictvím nejrůznějších médií. Domnívám se, že řada dnešních matek čerpá informace na internetu, popřípadě využívá server zvaný YouTube. Právě zde je místo, kde publikuje velká řada autorů, ale i laiků své myšlenky, postoje, názory a v mnoha případech také rady. Zejména videa určené pro matky, jsou velice navštěvované, kde sledovanost v mnoha případech přesahuje 100 000 odběratelů a počty sledovanosti jsou často daleko vyšší. Z toho lze usuzovat, že se jedná o velice populární přenos informací, který působí na diváky a může je v mnoha případech zásadně ovlivnit. Možná řadu matek žene touha připodobnit se autorce videa, která často působí jako profesionál na danou tematiku. Domnívám se, že řada sledujících nedokáže oddělovat realitu od vytvořeného mediálního světa. Měli by brát v potaz, že daný autor mnohdy žije jinak, než se prezentuje na veřejnosti a publikuje jen ta videa, která chce publikovat. K tomuto názoru jsem dospěla po přehrání několika videí, která se zabývají výchovou, porodem, těhotenstvím, rodinou apod. Některá videa byla poutavá, nechyběla v nich kreativita a řada technických vychytávek, jiná byla horší kvality, ale reakce na videa byly v mnoha případech až absurdní. Opět podotýkám, že zde nehodnotím odbornost a kvalitu informací.

Myslím si, že o vlivu takzvaných „youtuberů“ se již v poslední době začíná hovořit, ale možná by bylo vhodné se na danou problematiku zaměřit víc. Nejen

že ovlivňují budoucí rodiče, jejich výchovu, životní styl, ale podle mě videa sleduje nespočet dětí, které virtuálním světem začínají být ovlivňovány stále víc. Internet nespočívá pouze v YouTube videích jde také o rozšiřující se počet nových sociálních serverů, například stránky jako je Instagram, Snapchat, Facebook a jiné, které v mnoha případech mohou také zásadním způsobem ovlivnit smýšlení lidí a manipulovat s nimi.

Pokud opomenou internet a nejrůznější internetové stránky, tak ještě stále existuje řada jiných medií, jako jsou televizní pořady, periodika a knihy. V knižním světě začíná slídit obliba detektivních žánrů, ale také žánrů se změnou životního stylu, pohledu na svět, zefektivnění motivace, změny stravování, výchovy apod. V případě výchovy jsem našla oddíl s nejprodávanějšími tituly, které zahrnovaly: Aha rodičovství - sourozenci, Omezující mateřská láska, Najděte si svého marťana, Koncept kontinua a výchova bez poražených. (<http://www.levneknizky.cz/partnerske-vztahy-rodicovstvi/c-201/>)

Trochu jiný žebříček uvádí na oficiálních stránkách knihkupectví Dobrovský, který v kategorii výchovy uvádí jako nejprodávanější: Odemykání dětského potenciálu, Aha rodičovství – Jak přestat křičet a začít žít s dětmi v harmonii, Výchova bez poražených, Nová velká kniha o mateřství + CD, Jak mluvit, aby nás děti poslouchaly a kniha Koncept kontinua. (www.knihydobrovsky.cz/rodina-a-dite-3036)

Nesmím zapomenout podotknout, že se jedná o statistiku dvou internetových stránek a jiní prodejci se mohou v žebříčku nejprodávanějších knih s tématem rodiny a výchovy lišit. Nicméně při návštěvách kamenných knihkupectví jsem vyzorovala, že tituly Aha rodičovství, Výchova bez poražených a kniha Najděte si svého marťana bývají zařazovány do těch oblíbených a prodávaných knih. Proto na uvedené knihy lze pohlížet jako na tituly, které do určité míry zasahují do výchovy dnešních rodičů a jistým způsobem mohou korigovat jejich výchovné styly.

3. Doporučované výchovné přístupy

Tato kapitola je určitým shrnutím informací o rodičovství a výchově, které nám nabízí dnešní literatura. Především zde budu popisovat informace z knih, které jsou označovány jako populární a patří mezi bestsellery.

Řada dnešních knih, které se zabývají výchovou a správným rodičovstvím, nabádá rodiče k tomu, aby k rodičovství přistupovali z jiného úhlu pohledu než doposud. Poukazují na změnu způsobu vnímání dítěte a současně pobízejí rodiče ke změně reagování na dětské chování. V knize Aha rodičovství k tomu autorka nabízí tři základní koncepty, kterými jsou: zaprvé umění seberegulace, zadruhé napojení rodiče na dítě s tvorbou hlubokého vztahu a zatřetí koučink. Autorka knihy se snaží, aby se rodiče zajímali o pocity svého dítěte a snažili se ho pochopit. Hlavním tématem je láska rodiče ke svému dítěti a schopnost vzájemného naslouchání a budování společného vřelého vztahu s dítětem. Následně nabízí rady jak dítě vést a jak stanovit v rodině dítěti hranice. Cílem je v čtenáři vzbudit touhu být pozitivní rodič, který k výchově nevyužívá křik ani fyzické tresty. V knize jsou popisovány techniky, které mohou rodiči pomoci při řešení konfliktu bez hádek, křiku a fyzických trestů. Například se jedná o umění seberegulace, využití empatie, tolerance, pomáhá s pochopením a naplněním dětských potřeb, motivuje rodiče ke hře s dětmi apod. Autorka se v knize odkazuje na vývoj dítěte a popisuje jak je v období dětského vývoje důležité přijetí, láska a empatie. Ale také jaké projevy vzteku a vzdorovitého chování může rodič od svého dítěte očekávat a co tento typ chování může u dítěte vyvolávat. Podle autorky za negativní chování může zejména nevhodné chování rodičů a nepochopení potřeb jejich dítěte. Na druhou stranu na mě kniha působí velmi obecně, přičemž autorka nebere ohled na individualitu každého dítěte. Veškeré informace jsou podle mého názoru podávány velmi obecně, jako by mohly být využívány pro všechny děti bez ohledu na jejich individualitu. Nicméně to podle mého názoru není zcela možné, protože každý je jiný a každý snáší situace různým způsobem. Proto jsem v knize postrádala informace, jak mají rodiče reagovat například u přecitlivělého dítěte nebo jak mají reagovat u temperamentního dítěte, který nemusí názor a přání rodiče akceptovat, nebo jej cíleně neposlouchá. Kniha na mě působí jako manuál s výčtem nekonečných rad a postupů, jak by se měl chovat ideální rodič v krizové situaci, aniž by využíval křik, násilí nebo jakýkoli trest. (Markhamová, 2015)

Druhá publikace, která je velice žádaná a často prodávána rodičům, je kniha s názvem *Výchova bez poražených*. Tato kniha se snaží také změnit běžný přístup rodičů k dětem. Snaží se rodičům nabídnout možnost aktivního naslouchání. Nabízí rodiči řadu příkladů, kdy a jak lze aktivní naslouchání využít ve výchově, aby dítě bylo ochotné rodiči sdělit své pocity, starosti, trápení, ale i radost. Nabádají rodiče, aby dítě a jeho pocity přijal bez jakéhokoli zesměšňování, moralizování či jiných rekcí, které dítě přivádějí na pozici poraženého. Cílem publikace je přimět rodiče změnit postoj rodičů tak, aby svému dítěti naslouchali a aby byl vytvořen kompromis pro obě dvě strany. Autor nabízí touto změnou rodinné prostředí, ve kterém nevládnou silou ani rodiče ani děti. Naopak, snaží se v čtenáři vzbudit touhu po klidném a harmonickém prostředí bez lidí, kteří by se cítili jako poražení. (Gordon, 2012)

Dalo by se shrnout, že současná literatura výrazně pracuje se změnou rodiče. Rodič by měl být ve výchově aktivní, důsledný, ohleduplný a především chápající k potřebám svého dítěte. Mnoho knih pracuje s popisem dětského vývoje a s popisem potřeb, které musí být u dítěte uspokojeny. Nicméně stále platí zásadní schéma, kterým je příjemné rodinné prostředí.

Příjemné rodinné prostředí je takové, kde se dítě cítí přijímáno a milováno takové jaké je. Cílem je být dítěti nablízku, projevovat mu city, ale současně ho nechat samostatně se rozvíjet. Řada knih pracuje především se změnou přístupu v komunikaci a v trestání dětí. V dnešní době je snaha předcházet trestání dítěte pomocí fyzické či psychické agrese, ale naopak chovat se jako rodič zodpovědně a preferovat vysvětlování, motivaci a odměny.

Naopak články a odborná literatura se podle mého názoru, zabývají daleko více stanovováním hranic, důsledností a často zdůrazňovaným pocitem přijetí s pocitem bezpečí v rodině s ohledem na věk a potřeby dítěte v daném věkovém období.

PRAKTICKÁ ČÁST

4. Kvalitativní výzkum a jeho cíl

V bakalářské práci jsem se pokusila proniknout do představ o výchově a její podstatě u rodičů dětí předškolního věku. Zejména z tohoto důvodu jsem volila kvalitativní způsob výzkumu, který umožňuje téma sledovat podrobněji a ve větší šíři, než je tomu u kvantitativního výzkumu.

Co je podstatou kvalitativního výzkumu? Jedná se o typ výzkumu, u kterého získáváme data jakýmkoliv jiným způsobem než statistikou, popřípadě jiným druhem kvantifikace. Cílem takového výzkumu je snaha o porozumění zkoumanému jevu, díky kterému můžeme následně vytvořit hypotézu nebo teorii o zkoumaném problému. Díky tomu se výzkumník může dopátrat mnohých souvislostí a pochopit principy daného tématu. (Zich, Roubal, 2014)

4.1. Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zjištění názorů a představ rodičů, které jsou spojeny s jejich výchovou dítěte. Snažím se tedy zmapovat projevy rodičovské výchovy u dětí předškolního věku společně s tím, jak souvislosti reálných projevů výchovy dítěte vidí sami rodiče, a co je pro rodiče podle jejich vyjádření ve výchově stěžejní. Snažím se také vnímat propojení výchovy rodičů s výchovou, kterou prožili sami jako děti.

4.2. Výzkumné otázky

Při pohledu z pozice pozorovatele a v souvislosti s cíli výzkumu jsem zvolila následující dílčí výzkumné otázky:

- 1) Jaké jsou představy a názory rodičů na výchovu jejich dětí?
- 2) Jak se podle názoru rodičů odráží jejich výchova ve výchově vlastního dítěte?
- 3) Jakým způsobem rodiče zvládají problémové situace u svého dítěte?

5. Metody sběru dat

Pro bakalářskou práci jsem zvolila kvalitativní formu výzkumu. Výzkumné nástroje, které v něm budu využívat, jsou polostandardizovaný rozhovor a pozorování. Díky zjištěným informacím byly následně vypracovány kazuistiky, které v sobě zahrnují obě dvě formy sběru dat.

5.1. Rozhovor

Rozhovor lze chápat jako verbální kontakt, který je veden mezi tazatelem a respondentem výzkumu. Cílem tazatele je získat co nejvíce informací o daném problému, popřípadě o dané osobě. Veškeré údaje tazatel získává kladením otázek respondentovi, díky čemuž zkoumá mínění, názory nebo postoje dotazovaného. (Zich, Roubal, 2014)

V případě bakalářské práce jsem zvolila možnost polostandardizovaného rozhovoru s rodiči dětí, které navštěvují mateřskou školu na Praze 10. To znamená, že byla předem daná struktura s mírně variující skladbou otázek podle konkrétního respondenta.

Rozhovor v bakalářské práci byl prováděn vždy se souhlasem respondenta a otázky mu byly kladeny tak, aby jim dotazovaný dostatečně rozuměl. Na odpověď měl každý respondent dostatek prostoru a byl informován, že nemusí případně na některé otázky odpovídat. Každý rozhovor byl s účastníkem výzkumu předem domluvený a probíhal v prázdné třídě mateřské školy. Bylo zajištěno soukromí, klid a dostatek času.

Rozhovor byl se souhlasem dotazovaných nahráván na diktafon a následně přepisován do počítače. Trvání jednotlivých rozhovorů se pohybovalo od 40 do 90 minut.

5.2. Pozorování

Další technikou sběru dat bylo zúčastněné pozorování s určitou mírou participace. Tato forma pozorování probíhá tak, že se výzkumník do určité míry podílí na každodenních aktivitách účastníků výzkumu. Jedná se o cenné získávání verbalizovaných informací o respondentovi, ale i o jeho reakcích a jeho chování v určitém prostředí a čase. Pozorování lze vnímat jako cílené sledování respondenta a

je jedním z možných způsobů jak poznávat skutečnost. Zapotřebí je vzít v potaz, že každý člověk upíná svou pozornost na jevy, které jsou pro něj osobně podstatné, důležité nebo jakkoliv upoutají jeho pozornost. Může se proto stát, že pozorovatel může vysledovat klíčový údaj pro jeho výzkum, nicméně se může stát, že mu některé jiné důležité jevy utečou bez toho, aby je vůbec zpozoroval. (Zich, Roubal, 2014)

Ve výzkumu jsem pozorovala čtyři děti předškolního věku v prostředí mateřské školy. Sledovala jsem, jak se projevují vůči autoritě učitele, ale také jak se chovají k ostatním dětem a jak se u nich projevuje výchova jejich rodičů. O tom, že jsem pozorovala čtyři konkrétní děti, věděli nejen rodiče dětí, se kterými jsem prováděla rozhovor, ale také učitelé ve třídě a současně vedení mateřské školy.

Ve třídě jsem zastávala pozici asistenta pedagoga, proto děti o mé přítomnosti ve třídě věděly. Do jejich chování jsem nijak zásadně nezasahovala a všechny jsem sledovala stejnou dobu. Pozorování probíhalo pět měsíců, vždy tři dny v týdnu. Za tu dobu jsem navázala s dětmi dostatečný kontakt, aby se přede mnou nebály projevit. Jejich projevy jsem si zapisovala každý den do předem připraveného sešitu a následně veškeré informace přepisovala do počítačové formy. Děti jsem sledovala od 8:30 do 12:00 hod. Následně jsem prováděla zápis z pozorování do sešitu a na konci týdne jsem veškeré informace přepisovala do počítače.

Cílem bylo vypořádat, jak se děti projevují v mateřské škole a případně zachytit, zda a jak se v jejich chování promítá výchova jejich rodičů. Snažila jsem se tedy pozorovat, zda se shodují získané informace z rozhovoru s rodičem s konkrétním chováním a projevy dětí.

5.3. Výběr účastníků výzkumu a místo sběru dat

Výzkum probíhal v mateřské škole na Praze 10.

Na samém začátku výzkumu jsem informovala vedení mateřské školy, a byly dohodnuty náležitosti, které plynuly z výzkumu. Vše ohledně výzkumu jsem prováděla samostatně se souhlasem vedení mateřské školy a rodičů pozorovaných dětí. Výběr účastníků výzkumu byl uskutečněn po dohodě s učitelem dětí z předškolní třídy, do které jsem pravidelně docházela. Jednalo se o třídu složenou z dětí, které pochází z různého rodinného prostředí. Ve třídě jsem pracovala jako asistent pedagoga, tudíž jsem mohla navázat kontakt se všemi dětmi. Díky pravidelnému kontaktu s dětmi a rodiči bylo možné pozorovat spontánní chování dětí ve třídě, ale také mimo třídu, například při kontaktu dítěte s rodičem.

Vzhledem k vybranému typu výzkumu, jsem zvolila také záměrný výběr respondentů. Rodiče jsem zvolila podle několika kritérií. Prvním kritériem byla jejich otevřenost a komunikativnost v oblasti jejich výchovy dětí. Druhým kritériem pro výběr rodiče k rozhovoru bylo jejich chování k dítěti v areálu mateřské školy a v neposlední řadě bylo významným kritériem projevení jejich dítěte ve školce. Díky tomu jsem si mohla zvolit konkrétní rodiče, se kterými bylo možné provést následný sběr informací. Všichni rodiče s kvalitativním šetřením souhlasili a nevadilo jim publikování jejich výpovědí v bakalářské práci. Před každým rozhovorem jsem každému respondentovi zopakovala, proč konkrétní výzkum provádím, jaký je cíl výzkumu a garantovala jsem jim anonymitu získaných dat.

5.4. Účastníci výzkumu

Pro lepší orientaci uvádím tabulky s označením jednotlivých respondentů výzkumu.

Označení účastníků výzkumu	Věk	Zaměstnání	Rodinný stav	Jméno dítěte	Počet dětí
Matka Kláry - R1	31 let	učitelka ZŠ	v rozvodovém řízení	Klára	v prosinci 2 děti
Matka Luboše - R2	34 let	pracuje v pohostinství	vdaná	Luboš	2 děti
Matka Malvíny - R3	37 let	finanční poradkyně	vdaná	Malvína	2 děti
Matka Karla - R4	28 let	brigáda v pohostinství a studium	svobodná	Karel	1 dítě

Děti, které byly pozorovány

Pozměněná jména dětí	Věk	Pohlaví	Pozice vůči sourozenci	Kde a s kým žije
Klára	6 let	ženské	v prosinci se stane starší sestrou	střídavá péče matky s otcem, žije v Praze
Luboš	5 let	mužské	mladší bratr	s oběma rodiči v Praze
Malvína	6 let	ženské	mladší sestra	s oběma rodiči v Praze
Karel	6 let	mužské	nemá sourozence	s oběma rodiči v Praze

5.4.1. Místo sběru dat

Kvalitativní výzkum byl prováděn ve státní mateřské škole na Praze 10. Mateřská škola se nachází uprostřed sídliště, tudíž jí navštěvují převážně děti z této oblasti. Školku navštěvuje široké spektrum dětí, například děti cizinců z východních zemí, jako je Rusko a Ukrajina, dále jsou zde děti z afrických zemí, Anglie a ze Slovenska. Mimo tyto děti jsou zde začleněny děti s autismem a s dalšími druhy znevýhodnění. Kromě výše uvedených dětí zde stále početně převládají děti z běžných českých rodin.

Mateřská škola patří mezi běžné státní školky v České republice, nicméně se orientuje na logopedické vady dětí. Děti jsou zde rozděleny do čtyř tříd podle věku. Ve třídách s dětmi pracují dvě kvalifikované učitelky, které se vzájemně během dne střídají. Veškeré třídy jsou vybaveny řadou didaktických her, obsahují relaxační koutky pro děti, ale také v nich nalezneme moderní technologie jako je televize, počítač, popřípadě interaktivní tabule. Kromě plně vybavených tříd a nových koupelen školka disponuje velikou zahradou s řadou vodních prvků, bazénem, dětskými prolézačkami, ale také klidnějšími zónami s řadou stromů, keřů a květin.

6. Metody zpracování dat a jejich analýza

Ke zpracování získaných materiálů je využívána metoda IPA - interpretativní fenomenologická analýza. Jedná se o metodu, jejímž cílem je pomoci porozumět zažitým zkušenostem jedince. IPA je vnímána jako metoda, která poskytuje široké uplatnění kreativity a pomáhá pracovat s řadou kvalitativních témat. Základ tvoří hermeneutika, fenomenologie a idiografický přístup. (Řiháček, Čermák a kol., 2013)

Pro lepší přehlednost a komplexnost jsou získané informace zakomponovány do kazuistik. Kazuistiky se skládají z pěti částí: úvodní tabulky o konkrétním dítěti, rodinné situaci, zdravotním stavu dítěte, projevů chování dítěte a shrnutí rozhovoru rodiče dítěte. Jednotlivé údaje jsou vzájemně porovnávány mezi sebou. Následně jsou získané informace porovnávány v kategoriích, kterými jsou:

- 1) jak sami rodiče vnímají svůj výchovný přístup a jak jej hodnotí
- 2) v čem se shodují projevy dětí s ohledem na výchovný styl rodičů
- 3) v čem se odlišují projevy dětí s ohledem na výchovný styl rodičů
- 4) v čem se shodují jednotlivé výchovné styly
- 5) v čem se od sebe odlišují jednotlivé výchovné styly rodičů
- 6) názory rodičů na roli školy a učitele na výchovu jejich dítěte

6.1. Kazuistiky

Veškeré informace, které by mohly vést k identifikování osob, byly pozměněny tak, aby daná kazuistika byla co nejvíce anonymní, ale zároveň byla zachována podstata zkoumané problematiky.

kazuistika č. 1 - Klára

jméno	Klára
věk	6 let
rodiče	Matka pracuje jako učitelka na ZŠ. Otec pracuje jako volnočasový pedagog.
sourozenci	V prosinci se jí má narodit první sourozenec.

Rodinná situace

Klára je na první pohled usměvavá, veselá dívka, která působí velice plachým dojmem. Poměrně dlouho si zvyká na nové lidi, jakmile si na ně navykne, tak se k nim hlásí a je schopna k nim přiběhnout i z veliké dálky. Každého, s kým je v častém kontaktu, zdraví a jde dotyčného obejmout či se s ním pomazlit. Je velice fixovaná na oba rodiče. Pochází z poměrně širší rodiny, se kterou je pravidelně v kontaktu, nicméně nukleární rodina se skládá z matky a jejího přítele, otce a Kláry. Momentálně se její rodiče rozvádějí, Klára o vzniklé situaci ví, rozumí jí, ale nijak ji neventiluje. Chová se stále konstantně. Poslední dobou upřednostňuje čas s matkou nebo s matkou matky – babičkou, nicméně je patrné, že otce má také velice ráda.

Klára žije střídavě u matky a jejího přítele a střídavě u otce. U matky má vlastní pokoj s hračkami, kde tráví veliké množství času. Podle matky Klára s jejím přítelem vychází velice pěkně a má ho ráda. Nicméně její chování se mění pokaždé

před návštěvou otce a chvíli trvá, než se vrátí do normálu po návratu od otce. U otce sdílí společný pokoj jak Klára, tak její otec. Otec, když je s dcerou, se jí snaží plně věnovat a vše odsouvá stranou. Podle rozhovoru s rodiči mají oba podobnou výchovu, nicméně matka je na Kláru přísnější. Otec od rozpadu manželství Kláru záměrně rozmazluje a preferuje více fyzického kontaktu s dcerou než matka.

Zdravotní stav

Klára prodělala běžné dětské nemoci, naposledy prodělala neštovice, které u ní propukly minulý rok. Kromě dětských nemocí se u Kláry objevuje běžné nachlazení, kašel, rýma. V září onemocněla tzv. Impetigem, což je infekční vředové onemocnění, nicméně v současnosti by měla být zcela v pořádku.

Mimo běžná onemocnění Klára nosí brýle na dálku. Jinak je popisována jako zdravé dítě.

Vždy, když má jít Klára k jakémukoli doktorovi, tak je hysterická, plačtivá, zvrací a velice těžce snáší jakýkoli pobyt ve zdravotnickém zařízení. V dětství prožila negativní zážitek při odběru krve a u zubaře, od té doby jsou podle matky návštěvy u lékaře hororové.

Projevy chování

Klára je velice plachá, introvertní dívka, která působí veselým dojmem. Velice často se směje a ráda si hraje s ostatními dětmi. Nicméně preferuje pár kamarádek, se kterými je mimo centrum dění. Dalo by se říci, že si se svou partou hraje opodál. Pokud si může Klára vybrat, s kým bude v týmu, preferuje děvčata, zejména její kamarádky. Ve hře s kamarádkami je poměrně hlasitá, ale když zjistí, že jí sleduje jiná osoba, tak ztichne nebo ztlumí svůj hlas. Má svou nejlepší kamarádku, se kterou se dohaduje a určuje jí, co má a co nemá dělat. Je poměrně dominantní, ale pouze v okruhu svých dobrých kamarádů.

Klára je ochotná s lidmi, které zná a má je ráda debatovat, o čemkoli. Momentální rodinná situace je patrně jediné téma, o kterém jsem jí neslyšela mluvit. Velice ráda se baví o kamarádech, hračkách, kroužcích apod.

Klára pokaždé splní veškeré zadání, které dostane od učitelů. Velice ráda vyrábí a tvoří. Je dobrá i v hudbě a tanci, který má také ráda. Ve třídě patří Klára mezi

ty šikovnější. Klára je trpělivá a věci se snaží dělat důsledně. Pokaždé poslechne na slovo autoritu, nicméně sama se moc neprojevuje. Pokud učitelky ve třídě položí hromadnou otázku, i přestože zná odpověď, tak odpoví pouze tehdy, když je vyvolána.

U řazení do skupin preferuje své dobré kamarádky, a pokud by ji učitelé přiřadili mimo tuto skupinu je smutná, ale svůj pocit neprojevuje navenek.

Klára je sympatická dívka, která působí jako veliký pohodář. Je oblíbená mezi učiteli i mezi svými kamarády. Ve třídě je nekonfliktní a chvílemi až submisivní. Nicméně mimo třídu, například na zahradě nebo na horách, kdy je v podstatě více uvolněná, je velice hlasitá a často velmi dominantní. Velice touží být vedoucí skupiny a v mnoha případech se jí to podaří. Občas se nepohodne s kamarádkami a pohádá se, nicméně se rychle zklidní. Pokud není po jejím, je smutná a mnohdy se jeví jako velice naštvaná. V takové situaci se uzavře a začne trucovat. Ve chvílích, kdy se cítí být nepozorovaná, je velice aktivní, dominantní až rebelující. Popouští své hranice a snaží se vymanit ze své poslušnosti.

Shrnutí rozhovoru s matkou

Matka sama byla podle jejích slov vychovávána poměrně tvrdou výchovou. Podle výpovědi nezažila vřelost, lásku, objetí a něhu. Jako malá byla velice často cepovaná a očekávala se od ní disciplína a poslušnost. Matka sama uvádí, že podobným stylem vychovává i Kláru, nicméně se snaží dávat Kláře najevo lásku daleko více, než jak ji zažila ona sama. Matka přiznala, že od Kláry požaduje také poslušnost a mnohdy je k dceři tvrdá, ale naopak dokáže být i milující a dávat jí najevo lásku a pocit domova.

Matka nad výchovou Kláry nijak výrazně nepřemýšlí a snaží se jednat spíše intuitivně. Co se týká inspirace ve výchově, tak podle svých slov žádnou nevyužívá. Nečte žádné články, ani se s nikým o výchově dcery nebaví. Co by však nikdy nechtěla ve své výchově praktikovat, jsou neúnosné fyzické tresty. Na druhou stranu se jí při výchově Kláry několikrát stalo, že pod tíhou okolností nezvládla situaci a Kláře dala na zadek. Matka sama uvádí, že je to velice špatně, ale bohužel je taková a nedokázala v daný okamžik vymyslet jiný vhodný trest.

Společně s tím matka neuznává volnou výchovu, ke které se vyjadřuje velice negativně. Jako učitelka základní školy pozoruje, že tento druh výchovy dětem nesvědčí a dítěti daleko více ubližuje. Sama by chtěla dceru vychovávat demokratickým způsobem, ale podle jejího názoru toho není schopna, protože je komplikovanou osobností. Podle matky je možnou příčinou její lenost, která jí nedovoluje výchovu ke své dceři změnit.

Podle matky je jejich výchovným cílem Kláru vychovávat ke slušnosti, empatii a ohleduplnosti k ostatním. Ani jeden z rodičů Kláru nepodporuje k dravosti ani k upřednostnění sama sebe. Matka by si velice přála, aby byla Klára poslušná, bezproblémová a hodná. Tento cíl výchovy se podle matky daří uskutečňovat. Oba rodiče se snaží pěstovat v Kláře prosociální chování a ohleduplnost k ostatním lidem. To je pro ně oba největší prioritou.

Podle matky se Klára chová ve školce dominantně a ostatní děti ráda komanduje. Matka se dále domnívá, že je její dcera vůdčí typ, který věci ve školce rád organizuje, ale současně se zastane slabších dětí. Podle matky se ve školce chová zcela odlišně. Matka uvádí, že doma je velice poslušná, klidná. Naopak ve školce je podle matky „voráchlá“.

Matka se domnívá, že na děti obecně působí řada faktorů. Jedním z nejdůležitějších je rodina, následně škola a poté kamarádi a ostatní prostředí. Největší vliv však přičítá rodině, která by podle ní, měla dítěti nastavit hranice, mantinely a dítě správně vychovat.

Matka svou výchovu nepopisuje jako zcela ideální. Snaží se vychovávat pomocí intuice. Nikdy se nesečkala s žádnou kritikou ani doporučením ze strany přátel, rodiny nebo školy. Naopak dostává od okolí pozitivní reakce na Klářino chování. Okolí mnohdy Kláru chválí jak je poslušná, hodná a bezproblémová. Sama matka je však k sobě velice přísná a vidí ve své výchově řadu nedostatků.

kazuistika č. 2- Luboš

jméno	Luboš
věk	5 let
rodiče	Matka pracuje v pohostinství. Otec pracuje na letišti.
sourozenec	Luboš má starší sestru.

Luboš je velice vzteklý, cholerický a temperamentní chlapec. Mnohdy je označován jako nevychovaný. Na okolí působí, jakoby se stále mračil. Je velice tichý a plachý. Velice dlouho mu trvá, než naváže kontakt s ostatními lidmi a nerad se někomu svěřuje.

Rodinná situace

Luboš žije se svou rodinou v bytě. Jeho nukleární rodina se skládá ze čtyř členů – matky, otce, sestry a Luboše. Rodina působí velice stmelěným dojmem, kdy na chlapci je patrné, že má všechny členy domácnosti velice rád. U Luboše je patrná veliká fixace na matku. Pokaždé, když někam s matkou jde, schovává se za ni a bez ní nikam nechce chodit. Do třídy chodí poměrně rád, už zde má kamarády, ale i tak lze vidět, že je velice šťastný, když může jít s matkou domů.

Luboš i jeho sestra jsou podle výpovědí matky, ale také podle informace učitelů ze třídy, rodiči vedeni ve větší míře volnou výchovou. Díky Lubošově povaze a jeho výchově, je mnohdy ve školce vnímán jako nevychované dítě a vzniká tak řada konfliktů. Tyto konflikty jsou podle matky časté i v rodině. Velice často Luboš se svou sestrou zůstává doma s rodiči, nebo jezdí za matkou matky – babičkou, která jako jediná z rodiny nemá s Lubošem žádné problémy. Naopak matka otce Luboše často kritizuje a snaží se ho převychovávat jiným směrem. Zejména z těchto důvodů a

odlišných postojů k výchově, matku otce nenavštěvují. Sám otec nechce, aby děti u jeho matky zůstávaly samy.

Většinu času děti tráví s matkou, která se jim snaží vytvářet zajímavé programy. Často chodí ven, za kulturou, na dětské programy a na hřiště. Rodiče dbají na to, aby děti docházely na nejrůznější zájmové kroužky. Sama matka uvádí, že si děti neumí hrát samy, ale jsou neustále s ní. Matka si s nimi hraje různé hry, a když se současně stará o domácnost, tak si děti malují v místnosti, kde se matka vyskytuje anebo jen sedí v její blízkosti.

Otec pracuje na směny, proto jsou děti častěji s matkou než s otcem. Matka se jim snaží vyplnit veškerý volný čas a snaží se vyplnit chvíle bez otce tak, aby se jim po něm nestýskalo.

Zdravotní stav

Luboš letos onemocněl planými neštovicemi. Občas se u Luboše vyskytuje běžné onemocnění, jako je rýma a kašel.

Projevy chování

Luboš je velice plachý, a pokud není po jeho, často pláče. Podle matky je velice temperamentní a panovačný a umí s Lubošem vyjít tak, aby se nerozčiloval. V mnoha případech se snaží afektu předcházet tím, že vytváří situace tak, aby bylo po jeho.

Luboš má své kamarády a rád si s nimi hraje, je poměrně přátelský a v kolektivu dětí plní vše tak jako ostatní děti. Zadání učitelů splní, ale v některých případech se mu do nich nechce. Ve třídě vychází lépe s jednou paní učitelkou, která je tolerantnější a ohleduplnější, a Luboš několikrát uvedl, že jí má rád. Nicméně, s druhou přísnější učitelkou, již spolupracovat nechce.

Mnohdy se stane, že se chlapec nad daným úkolem rozčílí, ale ve výsledku jej splní. Podle matky by Luboš velice rád dostával zodpovědnější úkoly, jako například jít něco vyřídit do jiné třídy, ale na druhou stranu se tam bojí jít sám.

Na první pohled může Luboš působit velice tichým, plachým a uzavřeným dojmem. Opravdu dlouhou dobu trvá, než se s někým spřátelí a než se dá s někým

do rozhovoru. Nicméně v kolektivu ostatních dětí je velice komunikativní až velice hlasitý. Zejména při hře s dětmi je velice hlučný, ztrácí zábrany a je divoký. Učitelé ho musejí často napomínat. Jedna učitelka se o Lubošovi vyjadřuje jako o nevychovaném, druhá učitelka to tak nevnímá.

V kolektivu stejně starých dětí je v oblasti výkonů průměrný. U svých dobrých kamarádů je oblíbený, až na situace, kdy se vzteká nebo pláče, pokud není po jeho.

Pokud Luboš slyší, že si o něm někdo povídá, tak hned zpozorní a vyzvídá, co daná osoba říká, popřípadě sdělené informace vyvrací. Na odpovědi ihned reaguje. Na druhou stranu velice těžce snáší kritiku a zvýšení hlasu, ihned se uzavře a opět trvá velmi dlouho, než se dané osobě opětovně otevře. V některých případech již není ochoten s daným člověkem nadále spolupracovat.

Shrnutí rozhovoru s matkou

Lubošova matka sama zažila velice tolerantní, laskavou a milující výchovu. Její matka je Lubošově matce velikým vzorem. Sama se snaží praktikovat stejnou výchovu na své děti. Chtěla by, aby její děti byly doma rády a aby se svých rodičů nebály. Snaží se s dětmi maximálně komunikovat a v řadě věcí ustupovat. Přijde jí zbytečné se rozčilovat, touží po tom, aby si její děti užívaly dětství, a proto je směrem k dětem velice tolerantní. Několikrát se snažila být důslednější, na druhou stranu jí bylo následně líto toho, že jsou děti smutné. Dospěla k závěru, že jí to za to nestojí. Prioritou je pro ni klid a pohoda v domácnosti a právě o to se nejvíce snaží. Nicméně nemá podle svých slov tolik trpělivosti a v řadě případů zakřičí. Poslední dobou jí připadá, že křičí čím dál častěji. Její výchova podle ní vyhovuje dceři, ale u syna je to těžší z toho důvodu, že je velice temperamentní a cholerický. Dcera je naopak rozumnější a snáze se s ní dá domluvit.

V řadě případů by matka toužila po tom být více důsledná, ale ve výsledku jí nevadí, že taková není. Mnohdy určí pravidla, která, když se nedodrží, nevnímá jako problém. Proto také nevidí důvod výchovný přístup měnit. Podle názoru matky se s dětmi dá vyjít bez jakéhokoliv křiku a lze jim řadu věcí vysvětlit, anebo to zařídit tak, aby se problémům předcházelo. Sama matka tvrdí, že rodiče nemusejí mít vždy pravdu, proto na řadě požadavků netrvá.

Díky tomu, že sama zažila podobně nedirektivní výchovu a nepřipadá si nijak nevychovaná, tak ji aplikuje i na své děti. Pokládá se za slušného člověka, proto nevidí důvod, proč by její děti měly být nevychované. Sama matka připouští, že vše se projeví v pubertě a teď je těžké hodnotit, zda je vychovává či nevychovává správně. Nicméně sama není nijak výrazně průbojná a to jí na sobě vadí. Proto by byla velice ráda, kdyby se jí průbojnost podařila vypěstovat u svých dětí. Problém vidí v tom, že neví jak na to.

Matka ve výchově odmítá jakékoliv fyzické tresty. Je to podle ní zbytečné a děti se následně bojí svých rodičů, a to by nesnesla. Proto je sama ve výchově nevyužívá a mnohdy se stane, že na děti zakřičí. Křik na děti je podle matky zapříčiněn tím, že jí chybí dostatek tolerance a důslednost. Na druhou stranu se s dětmi snaží maximálně komunikovat, veškeré situace a problémy s dětmi řeší. Snaží se jim pomoci a nasměrovat je. Někdy se jí to podaří a někdy ne. Podle názoru matky nelze násilně měnit jakékoli projevy dítěte. V momentě, kdy rodiče nutí dítě, aby se nevztevalo, neplakalo, nebo se projevilo jinak, tak mění dětskou osobnost a to je škoda. Takto to vidí u Luboše, u kterého nechce měnit jeho osobnost. Bylo by dle jejího názoru škoda aby Luboš přestal být Lubošem.

Matka si nemyslí, že by mohla nějak zvláště ovlivnit projevy jejich dětí, nicméně rodina je místo, kde by dítě mělo být spokojené takové, jaké je. Rodiče by měli dítěti určovat základní podmínky, jako například kam půjde do školy, jaké kroužky bude navštěvovat, co bude jíst a řadu dalších. Nicméně už zřejmě neovlivní, jakou osobností bude. Matka se snaží vychovat Luboše tak, aby měl respekt k autoritě, dokázal pozdravit, byl slušný, ale zároveň aby myslel na sebe a aby byl ostražitý k okolí. Matka nechce, aby si hned s každým tykal a s každým někam chodil. Velikým přáním matky by bylo, kdyby byl Luboš slušný člověk, který si věří a umí se prodat. Současně s tím v něm pěstuje zodpovědnost vůči rodině. Rodina je pro matku velikou hodnotou, kterou vštěpuje i svým dětem. Současně uvádí, že rodina je jediná instituce, která dítě vychovává.

Podle matky je Luboš ve školce tichý. Doufá, že poslouchá a vše plní podle zadání. Doufá, že se Luboš ve školce nevzteká a nedohaduje. Podle výpovědi matky je patrný problém s jednou paní učitelkou, která se o Lubošovi vyjadřuje jako o nevychovaném. V otázce výchovy ze strany učitelů se matka domnívá, že učitelé by

měli výchovu dětí akceptovat, potažmo rodičům doporučit na čem zapracovat, ale nijak víc se ve výchově neangažovat.

Matka se snaží číst články o výchově dětí na internetu a v některých případech se inspirovat. Dále o výchově debatuje s kolegyněmi v práci a s kamarádkami, nicméně řada lidí jí nabádá k přísnější výchově a k větší důslednosti, kterou matka není ochotná zajistit. Vnitřně o jiné výchově není přesvědčena a domnívá se, že volná a milující výchova je vyhovující výchovný styl pro její děti.

kazuistika č. 3 - Malvína

jméno	Malvína
věk	6 let
rodiče	Matka pracuje jako ekonomka. Otec pracuje jako konstruktér letadel.
sourozenec	Malvína má ještě starší sestru.

Malvína působí jako velice tichá, submisivní dívka. Má ráda svůj klid a kamarádky. Většinou s učitelkami nijak zvlášť nekomunikuje a jejich přítomnost nevyhledává. Raději si hraje, je uzavřená, optimistická a usměvavá. Podle matky je velice temperamentní, nicméně ve třídě je nešťastná a projevuje se zcela odlišně než doma. Jako důvod uvádí nespokojenost Malvíny s učitelkami, které jsou podle Malvíny velice přísné.

Rodinná situace

Malvína žije s rodiči a starší sestrou v bytě. Matka pochází ze Slovenska a otec je Čech. Malvína pochází z početné širší rodiny, ale většinu času tráví pouze se svou nukleární rodinou – matka, otec, sestra a Malvína.

Matka se snaží Malvínu vyzvedávat ze školky co nejdříve. Sama je ráda, že může pracovat pouze na poloviční úvazek, což jí umožňuje věnovat dostatek času svým dcerám. Ráda se jim věnuje a vidí v tom své poslání. Na děti je často sama, protože manžel pracuje většinu času v zahraničí, nicméně se vrací na víkendy zpět domů, kde se pilně věnuje svým dětem. Pro dcery se snaží zajistit maximum. Chtějí, aby jejich dcery měly dostatek materiálních věcí, dostatek oblečení, hraček, krásné prostředí, ale současně s tím dcerám chtějí poskytnout dostatek zkušeností a zážitků.

Zdravotní situace

Malvína prodělala běžné dětské choroby. Občas onemocní běžným nachlazením, jinak nemá žádné jiné zdravotní problémy.

Projevy chování

Malvína se ve třídě nijak zvlášť neprojevuje. Většinu času si hraje s kamarádkami stranou od veškerého dění. Ve skupince je naopak velice veselá, hravá, dominantní a vůdčí. Projevuje svou tvrdohlavost a s kamarádkami se dokáže pohádat. Nicméně na první pohled působí submisivním dojmem. Veškeré úkoly plní zodpovědně, důsledně a s trpělivostí, ačkoli vypadá, že jí některé úkoly nebaví. Učitelé jí vnímají velice pozitivně a hovoří o ní jako o poslušné dívce. Na Malvíně je patrné, že učitelé jsou pro ni vysokou autoritou, které akceptuje, ale nevyhledává je. Vždy, když je to možné, odchází stranou a mimo jejich dohled. V momentě, když se dostane do jiného prostředí, tak je velice hlučná, temperamentní a cholerická. Nicméně uznává všechny dospělé a bere v potaz veškeré instrukce učitelů i z jiné třídy. Na Malvínu opravdu sedí spojení poslušná dívka, protože co se jí ve školce řekne, to udělá.

Velice ráda si hraje s kamarádkami, vyhledává kontakt s nimi. Dále velice hezky maluje a ráda tvoří. Ve třídě patří mezi šikovné děti, nicméně má logopedické problémy. Problémy jí dělají zejména písmena r a ř. Mimo jiné má problémy s grafomotorikou a podle zprávy z pedagogicko - psychologické poradny je potřeba s Malvínou začít pracovat, protože jeví známky možných budoucích poruch učení.

Malvína je velice citlivá a nedokáže se mimo hru projevit a prosadit tak jako ostatní její vrstevníci. Na otázky učitele mnohdy nereaguje a nechává odpovídat ostatní. Je plačtivá, chvílemi smutná a mnohdy se jí nechce do školky. Matka vnímá Malvínu jako sociálně nedozrálou a přiklání se k odkladu školní docházky. S tímto tvrzením se ztotožňují i učitelé v mateřské škole a v pedagogicko - psychologické poradně.

Shrnutí rozhovoru s matkou

Malvínina matka výchovu svých dcer popisuje jako přísnější, nicméně ne až tak, aby se jí její děti bály. S manželem se snaží být jednotní a nedovolují dcerám vše.

Snaží se o dodržování pravidel a režimu, který si s manželem postupně stanovili. Matka se přiklání k názoru, že její výchova je spíše intuitivní a snaží se, aby jí výchova dětí byla příjemná. Zda je podobná výchově jejich rodičů nedokáže zcela posoudit, ale možné společné rysy nevyvrací. Podle rozhovoru vyplynulo, že její výchova je podobná v určitých rysech výchově její matky, nicméně podle svých slov z ní nečerpá. Spíše se přiklání k intuici a ke společnému skloubení očekávání manžela s jejími.

Matka si při výchově svých dětí zakládá na jednotnosti s manželem. Podle jejího názoru se snaží vyhnout volné výchově, kterou zcela odsuzuje a nevidí na ní nic pozitivního. Doslova nesnáší situace, kdy jede hromadnou dopravou a vidí řadu matek, které nechávají děti pobíhat po perónu, nebo neskutečně křičí a obtěžují ostatní cestující. Řadu situací vnímá jako nezodpovědnost rodičů a mnohdy za tím pozoruje jejich lenost a neochotu se dětem věnovat. Další, co by matka nikdy nechtěla aplikovat ve své vlastní výchově, je nadměrné fyzické trestání. Veškeré konflikty se snaží řešit domluvou, rozpravou, vysvětlováním nebo jiným druhem trestů. Nicméně matka nepopírá, že zřídka dítě potrestá plácnutím přes zadek. Tento druh trestu vnímá jako poslední možnou volbu, nebo se k němu uchyluje ve chvíli, kdy jsou překročeny veškeré meze. Jako příklad matka uvedla moment, kdy dcerám připravovala svačinu na kroužek a ony místo toho, aby svačinu snědly nebo později doma vyhodily, tak jí zašantročily do LEGA, kde zplesnivěla. Po dotazu, jak se tam svačina dostala a proč jí nevyhodily, jí dcery lhaly. Matka popisovala, že to bylo v situaci, kdy sama nebyla zcela v pohodě a již to bylo po několikáté, tudíž nedokázala vzniklou situaci vyřešit jinak, než plácnutím přes zadek.

Podle matky je přísnější ona než manžel. Manžel se snaží dcery rozmazlovat a hodně jim povoluje, nicméně pokud jde o řešení problému, tak se snaží být oba dva stejně důslední a jednotní. Matka je s dcerami častěji, protože otec je přes pracovní týden mnohdy v zahraničí, možná proto je na dcery hodnější. Nicméně oba rodiče chtějí vytvořit doma milující prostředí, kde jejich dcery budou mít dostatek všech potřebných věcí plus něco navíc. Nechtějí, aby dcerám něco chybělo a ony se následně cítily méněcenné v kolektivu svých kamarádů. Současně s tím se snaží dcery všestranně rozvíjet. Veliký důraz kladou na sport.

Cílem rodičů je vychovat z dětí slušné lidi. Velikým přáním matky je, aby se z dětí nestaly závislé osoby. Otec matky byl alkoholik, proto se velice bojí, aby její

dcery v dospělosti nekonzumovaly nadměrné množství alkoholu, a zároveň doufá, že se vyhnou všem možným závislostem. Naopak veliký důraz kladou s manželem na vzdělání. Společně s manželem touží po tom, aby jejich dcery v budoucnu vystudovaly vysokou školu a byly profesně úspěšné. Podle rozhovoru s matkou se s manželem budou snažit dcerám vytvořit takové podmínky, aby jim ve vzdělání nic nepřekáželo. V dcerách pěstují dravost a ambice, nicméně současně v dcerách prohlubují i toleranci k ostatním a určitou sociální odpovědnost. Určitě nechtějí, aby byly jejich dcery bezohledné, ale aby se dokázaly spolehnout samy na sebe a mohly tak plně obstát v konkurenčním boji.

Podle matky se dcera Malvína ve škole projevuje zcela odlišně než v jiném prostředí. Ve školce je poslušná a zapírá samu sebe. Naopak doma je velice temperamentní, cholerická a dominantní. Toto chování si matka vysvětluje prostředím ve třídě, kdy Malvína nemá ráda přísné učitelky a nelíbí se jí ani režim školky. Na druhou stranu je matka ráda, že je ve třídě hodná a učitelé Malvínu chválí, nicméně zapírá samu sebe, a to se matce nelíbí. Z toho důvodu Malvínu matka odvádí ze školky hned po obědě a vytváří dceři jiné aktivity, než být ve školce.

Matka razantně odmítá jakékoli vměšování učitelů do výchovy. Podle jejího názoru, by učitelé měli akceptovat výchovu rodičů a neměli by se snažit děti jakkoliv převychovávat. Za výchovu jsou plně zodpovědní rodiče, nikoli škola či mateřská škola. Podle matky je cílem učitele dítě vzdělávat, nikoli ho vychovávat nebo jinak formovat. Na druhou stranu matka zastává názor, že by spolu rodina a škola měly spolupracovat a navzájem se informovat o problémech, které souvisí s dítětem.

Domnívám se, že v tomto případě má matka nereálný pohled na učitele, kteří mají výchovný vliv na děti.

Malvínina matka velice špatně vnímá kritiku, proto se se svými známými o své výchově nebaví a ani nikde jinde nevyhledává informace o výchově. O výchově nijak vědomě nepřemýšlí a ani nikde nesbírá inspiraci, raději se přizpůsobí své intuici a vychovává podle svého nejlepšího vědomí, svědomí a pocitu. Podle Malvíniny matky věci, jako například kroužky, jak chtějí trávit volný čas, co chtějí, aby matka uvařila k jídlu, jsou ty, na kterých se jejich děti podílet mohou. Nicméně o zásadních věcech, jako je večerka, škola, by měli rozhodovat pouze rodiče. Matka se snaží

s dcerami na všem domluvit a vytvářet možné kompromisy, které vyhovují oběma stranám, díky čemuž doma panuje klid a dobrá nálada.

kazuistika č. 4 - Karel

jméno	Karel
věk	6 let
rodiče	Matka pracuje brigádně v pohostinství a současně studuje. Otec neznámý, společně s nimi žije přítel matky, který pracuje jako prodejce ve specializovaném obchodě.
sourozenec	Karel nemá sourozence.

Karel je velice přátelský chlapec, který se snaží získat co nejvíce pozornosti pro sebe. Je velice komunikativní, velice rád si hraje s ostatními dětmi, ale nerad se zapojuje do vědomostních soutěží, nerad sportuje nebo se učí. Velice často vyhledává aktivity spojené s moderní technologií jako je hra na tabletu, počítači nebo PlayStationu. Je poměrně optimistický, veselý, velice aktivní a většinou neuposlechne pokynů autority. Ve větší míře si Karel dělá, co chce a snaží se vyhnout práci. Současně s tím Karel vykazuje prvky zanedbání. Karel nemá vytvořené pracovní návyky, nedokáže se na práci soustředit, nedokáže si zapamatovat sdělené informace a nemá základní vědomosti jako jeho vrstevníci ze školky. Nezná dny v týdnu, čísla, písmena ani běžné pohádky. Karel je schopný vyprávět o hrách, které má na tabletu, ale již nedokáže popsat, jaký měl den, nebo zda s matkou něco podnikali. Ve větší míře opakuje sdělení jeho kamarádů. Velice rád kouká na televizi a odpočívá na gauči.

Rodinná situace

Karel žije v bytě se svou matkou a jejím přítelem. Občas navštěvuje babičku a dědu z matčiny strany, kde velice rád tráví volný čas. Daleko raději je s dědou, který se mu ve volném čase rád věnuje. Naopak s matkou tráví čas pasivně, nejčastěji koukají na televizi, zejména na pohádky, nebo hraje na tabletu, kde má Karel stažené velké množství her.

Zdravotní situace

Karel je zdravý chlapec. Jako malý prodělal plané neštovice a občasně ho trápí rýma nebo kašel.

Projevy chování

Karel je velice veselý chlapec. Nejraději si hraje s ostatními dětmi, zejména s těmi mladšími. Jeho nejlepším kamarádem ve třídě je chlapec s autismem, kterému rád pomáhá. Raději se zdržuje mezi dětmi, které ho nijak nepřevyšují. Ve třídě patří mezi slabší děti, kterým je věnována větší péče. Karel je šťastný, pokud se něco nového naučí, nicméně trvá velmi dlouho, než si dovednost či vědomost osvojí. Samotná motivace k učení je velice problematická, protože samotné učení odmítá. Činnosti, které mu nejdu, odmítá dělat, načež pláče nebo se začne vztekat. Osoby, které se mu individuálně věnují, má rád a ihned se na ně fixuje. Následně velice často vyhledává jejich přítomnost a upoutává jejich pozornost.

V kolektivu chlapců je poměrně oblíbený, protože vymýšlí řadu nplech. Karel se projevuje jako prudký a neklidný. Preferuje akčnější hry, jako je na policii a zloděje nebo na hasiče, na piráty a podobně. Jako velký by chtěl být policistou. Veškeré informace o policii ho zajímají a je to pro něj velkou motivací. Naopak vše ostatní jde mimo něj.

Karel nerad maluje nebo něco tvoří. V situaci, kdy ho učitelé pochválí, projevuje velkou radost a začne se o něco víc snažit, nicméně jeho kresba vývojově odpovídá tříletému dítěti. Podle vyšetření psychologa jsou u Karla v budoucnu velice pravděpodobné poruchy učení, má problémy s pozorností a nemá vypěstované pracovní návyky. Psycholožka doporučila matce více Karla zapojovat do domácích prací, trávit s Karlem aktivně volný čas, číst Karlovi pohádky a následně o obsahu hovořit a trénovat s ním nejen jemnou a hrubou motoriku, ale věnovat se mu komplexně. Současně s tím matce doporučila co nejvíce omezit televizi. Matka

doporučení psychologem plnila pouze dočasně. V současné době je situace stejná, jako byla před návštěvou pedagogicko – psychologické poradny. Podle matky je Karel po příchodu domů unavený a u televize si nejvíce odpočine. Nechce Karla zbytečně zatěžovat a stresovat.

Karel je ve školce velice rád, mnohdy se mu nechce domů a před matkou se schovává. Raději preferuje mužské rodinné příslušníky, o kterých ve školce často hovoří a naopak o matce a babičce mluví minimálně.

Do školky chodil chlapec často ve špinavém oblečení, nicméně po rozhovoru učitelky s matkou se situace zásadně zlepšila.

Shrnutí rozhovoru s matkou

Matka se snaží Karla vychovávat ve volnějším stylu výchovy. Sama zažila velice přísnou výchovu, kterou odmítá praktikovat. Na své dětství nevzpomíná kladně, díky čemuž se rozhodla, že svého syna bude vychovávat odlišně a snaží se proto výchovné situace řešit odlišně než její rodiče.

Syna vychovává sama, i když žije s přítelem, nicméně o biologickém otci se nezmiňuje a Karel ho nezná.

Matka nechává situace plynout a vesměs veškerý volný čas tráví s Karlem doma. Karel má k dispozici tablet nebo televizi, u kterých tráví volný čas každý den. Z rozhovoru vyplynulo, že má Karel svůj pokoj, kde má sice hračky, ale nevyhledává je. Podle matky si vystačí s tabletem a televizí, u které zrelaxuje. Matka tráví mnoho času na brigádách nebo ve škole, proto Karla často hlídají prarodiče. Babička s dědou Karla občas vezmou na výlet nebo do kina, nicméně sami jsou ještě pracovně vytíženi, následkem čehož Karel tráví ve školce každý den poměrně hodně času. Mnohdy se stává, že bývá ve školce mezi posledními.

Matce takto nastavená výchova Karla vyhovuje a není nic natolik zajímavého, co by podle názoru matky stálo za změnu. Možná jen omezit technické vymoženosti a prohloubit u Karla zájem o jiné činnosti. Nicméně podle matky to není v neúnosné míře. Hry, které Karel hraje, vnímá pozitivně a velice je chválí, protože se jedná o zajímavé hry, které mohou dítě rozvíjet. Sama nainstalovala hry jako je pexeso a podobně. Poslední dobou se snaží s Karlem chodit ven na hřiště, nebo na procházky,

nicméně sama nemá tolik času, aby každý den s Karlem trávila čas venku. Občas jdou ven o víkendech nebo ve volnu, popřípadě požádá své rodiče, aby Karla vzali na nějaký zajímavý výlet.

Čemu by se matka chtěla vyvarovat, jsou fyzické tresty, nevraživost, přehnané poroučení a přílišné zákazy. Jelikož sama zažila tvrdou výchovu, tak ji nechce aplikovat u Karla. Ráda by, aby byl Karel veselý a doma se cítil dobře, současně s tím by byla velice ráda, kdyby si Karel doma mohl s klidným srdcem dělat, co ho baví.

Z Karla by chtěla vychovat upřímnou osobu, která bude všestranně rozvinutá a bude sama sebou. Velice by matku potěšilo, kdyby se zajímal o přírodu, společnost, historii, a aby měl své záliby a koníčky, kterým se bude věnovat. Chtěla by, aby byl spokojený se svým životem, a aby byl v budoucnu úspěšný. Dále se snaží z Karla vychovat hodného člověka, který se bude zajímat o problémy ostatních, ale zároveň se dokáže postavit za svá rozhodnutí a nedělat věci, které ho nebaví. Velice ráda by Karla následně umístila na Waldorfskou nebo Montessori školu.

Podle matky se Karel ve školce projevuje jako ostatní děti. Domnívá se, že je přátelský, rád pracuje a rád si hraje s ostatními dětmi. Současně s tím tvrdí, že je Karel konstantní ve svém chování, tedy že je doma stejný jako ve školce.

Na otázku, zda je za výchovu zodpovědná rodina odpověděla, že ano, ale současně s tím si je vědoma, že Karla ovlivňuje i školka a jeho kamarádi. Velice často matce vypráví, co dělali jeho kamarádi, co dělali ve školce, kde byli na výletě nebo na jakém hřišti si hráli. Občas se dožaduje, aby s ním matka na stejné hřiště zašla, když mají volnou chvíli. Matka je ráda za každý program, který školka naplánuje a pokaždé na veškeré akce Karla zapíše. Je ráda i za učitele ve třídě, o kterých si myslí, že Karla dostatečně rozvíjí a učí novým věcem. Podle matky by se učitelé na výchově nijak zvlášť podílet neměli, ale měli by akceptovat výchovu rodiny. Maximálně by měli rodičům povědět o možných problémech nebo rizicích.

Matka si občas přečte nějaké informace o výchově na internetu, nebo na Facebooku. Občas se baví o výchově s kamarádkami nebo si vyslechne radu od matky, ale většinou se řídí svým názorem. Poslední dobou se často o výchově baví s přítelem, který jí poskytuje řadu zajímavých pohledů na výchovu. Většinou se na výchově

shodnou, nicméně přítel je o něco přísnější. Je ráda že přítel s Karlem dobře vychází a poměrně dobře si rozumí. Karel si s přítelem matky rád hraje, nebo s ním podniká řadu výletů.

Poslední dobou matka cítí tlak od svých rodičů na změnu výchovy vůči Karlovi. Občas se schází s učitelkou svého syna a debatují o vhodných stylech učení a radí se jak Karla lépe rozvíjet. Mimo jiné dochází pravidelně do psychologicko – pedagogické poradny, kde se také s paní psycholožkou radí, jak řešit některé problémové situace. Občas se radami řídí a snaží se je aplikovat, nicméně jelikož Karla vyzvedává poměrně pozdě, tak cítí, že je dost unavený a nechce ho zbytečně přetěžovat dalšími úkoly a pracemi. Proto ho nechává v klidu si odpočinout, nebo mu pustí pohádku.

Podle matky je Karel temperamentní a občas si dělá věci po svém. Mnohdy se mu nechce nic dělat, proto ho do věcí nenutí. Poslední dobou pozoruje, že Karlovi musí často opakovat, co má dělat a jaké chování se od něj očekává. Nicméně to není podle matky nic závažného. Většinou s Karlem vychází dobře a na všem se spolu domluví. Sama ale připouští, že v případě, kdy po něm vyžaduje nějakou práci, tak se mu do ní nechce a začíná se vztekat. Podle matky je Karel pohodář a flegmatik, s čímž se nedá moc dělat.

Doma s Karlem praktikuje domluvu a často si s ním povídá. Většinou se na všem spolu domluví a ve výsledku Karel udělá, co po něm matka vyžaduje. Na druhou stranu matka souhlasí s tím, že u babičky a u dědy je daleko poslušnější a lépe pracuje než doma.

7. Výsledky

V následující kapitole jsou uvedeny a rozepsány jednotlivé kategorie, které vyplývají z výzkumu. Jedná se zejména o odpovědi respondentek, ale také o nejčastější projevy dětí, které se v rámci jejich pozorování vyskytly. Současně jsou tyto projevy porovnávány mezi sebou. Následně jsou v kapitole výsledků rozebírány jednotlivé výzkumné otázky.

7.1. Kategorie výzkumu

Následující kapitola předkládá analýzu jednotlivých kategorií výzkumu.

7.1.1. Jak sami rodiče vnímají svůj výchovný přístup a jak jej hodnotí

R1: Svou výchovu hodnotí velmi kriticky. Sama matka uvádí, že by chtěla vychovávat svou dceru demokratickým výchovným stylem, ale pro svou lenost není schopna výchovný styl změnit. Podle jejího názoru její výchova není dobrá a mnohdy až velice přísná, ale na změnu nemá dostatečnou motivaci. Často v rozhovoru zmiňovala, že je komplikovanou osobností, a že je velmi líná na jakoukoli změnu výchovy. Možnou příčinu, proč u ní není možná změna, vidí také ve svých častých výmluvách. Obecně je se svou výchovou nespokojená, ale změna výchovy podle ní není možná.

R2: Respondentka velmi často přemýšlí o změně výchovy. Touží být důslednější a v určitém směru přísnější, nicméně neví jak změny ve výchově docílit. Na základě jejího vyjádření se zdá, že respondentka není příliš přesvědčená, že by změna její výchovy směrem k dětem měla být opravdu nutná. Respondentka si v této záležitosti několikrát rozporovala. Mnohdy popisovala, jak by velmi ráda svou výchovu změnila, ale po chvíli odpověděla, že je vlastně spokojená a nic by neměnila.

R3: S výchovou je respondentka spokojená. Podle jejích slov dělá ve výchově vše pro to, aby její děti byly spokojené a měly vše, co potřebují. Výchovu respondentka vnímá jako základ všeho. Na výchově by nic zásadního neměnila.

R4: Respondentka vnímá svou výchovu jako dobrou. Nespatřuje na ní nic závažného. Naopak hodnotí ji spíše kladně než záporně a o žádné razantní změně neuvažuje.

Zajímavé je, že matky podle jejich vlastního názoru ve výchově nijak zvlášť neinspirují médii. Většina respondentek uvedla, že vychovávají podle své intuice, dobrého svědomí a vědomí. Pouze jedna respondentka uvedla, že si občas přečte článek na internetu, nicméně výrazněji se jím neinspiruje. Současně většina respondentek uvádí, že se občas o výchově baví s kamarádkami. Pouze jedna razantně odmítá jakékoliv vměšování do výchovy dětí.

Svou výchovu respondentky popisují jako podobnou výchově svých rodičů. Pouze R4 odmítá podobnost s výchovou svých rodičů a snaží se o úplný opak. Ostatní respondentky z výchovy rodičů, podle jejich vlastního vyjádření, buďto čerpají, nebo jí cíleně napodobují, popřípadě pozorují prvky výchovy svých rodičů.

7.1.2.V čem se shodují projevy dětí s ohledem na výchovný styl rodičů

V rámci výzkumu a rozhovorů s respondentkami se ukázalo, že děvčata Malvína a Klára jsou vychovávány přísnějším stylem výchovy, kde je kladen důraz na určité hranice a pravidla, kdežto chlapci Karel a Luboš jsou vychováni podstatně volnějším stylem výchovy. Zejména z tohoto důvodu jsou následné shodné projevy zahrnuty do dvou oddílů. Prvním jsou shodné či podobné projevy vyskytující se u přísnějšího stylu výchovy a druhým jsou shodné nebo podobné projevy vyskytující se u volnějšího stylu výchovy.

Nemohu opomenout poznámku, že je potřeba zohlednit, že se jedná o výzkum, jehož se účastnily 4 respondentky, z tohoto důvodu nelze výsledné projevy pojímat, jako projevy vyskytující se u všech dětí vychovávaných podobným stylem výchovy. K tomuto určení by se musel využít jiný druh výzkumu.

1. přísnější styl výchovy

V případě Malvíny i Kláry lze pozorovat nejenom podobné projevy chování, ale i určité podobné výchovné cíle rodičů. Malvína i Klára jsou vychovávány ke slušnému chování i k úctě autority dospělého (zejména rodiče a učitele). V tomto případě jsou u obou dívek cíle zcela jasně naplněny, protože obě autoritu uznávají a projevují se jako slušná děvčata. Ani jedna nemá žádné problémy s učitelkami, právě naopak, jejich hodnocení učitelem je u obou velmi kladný.

Obě dívky jsou raději v kolektivu dětí a autoritu učitelky sice akceptují a tolerují, ale ani jedna učitelku ve třídě nevyhledává. Klára i Malvína jsou velmi šikovné, úkoly plní bez problému a precizně, jsou snaživé a bezproblémové. Obě dvě patří ve třídě mezi šikovnější děti.

To odpovídá výchovnému cíli rodičů, kteří dívky vedou mimo jiné k určité poslušnosti, slušnosti a dobrým výsledkům. Klára je vedena i k prosociálnímu chování, které se u ní také projevuje. Klára se dokáže zastat slabšího a ráda ostatním dětem pomáhá. Naopak Malvíně nevádí pomoci kamarádkám, ale ostatním dětem pomůže podle sympatií nebo podle konkrétní situace.

Obě dívky jsou plaché a v novém prostředí, nebo v kontaktu s novými lidmi působí nejistě a je u nich patrná snaha výrazně se neprojevat.

Dalším společným projevem je, že jsou rády vůdčími typy a svým kamarádkám rády poroučejí. Pokud není po jejich, tak se dokáží pořádně urazit. Tento druh chování se projevuje, zejména pokud si myslí, že nejsou pod dohledem dospělého. V tom okamžiku se uvolní, jsou hlasité a velmi spontánní.

Takovéto chování může budit dojem, že se děvčata bojí autority a před učitelkami jsou v možné tenzi, která opadá v momentě, kdy se cítí nepozorovány. Ačkoli jsou velmi kladně hodnoceny učitelkami, tak se jim vyhýbají, na jejich hromadné dotazy nereagují a reagují až v momentě, kdy je vysloveně učitelka vyvolá.

Společně s tím je zajímavé, že obě matky uvedly, že se ve školce jejich děti projevují odlišně než doma. Malvína je podle názoru matky ve školce podstatně víc hodná než doma. Domnívá se, že za její změnu v chování jsou zodpovědné učitelky, které v Malvíně budí nelibé pocity, až pocit strachu. Podle ní je Malvína ve třídě „uťáplá“ a neprojevuje se podle matky tak, jak je pro Malvínu zvykem.

Na druhou stranu matka Kláry udává, že je naopak Klára ve třídě „voráchlá“, projevuje se podstatně více než doma, kde je naopak klidnější, poslušnější a bezproblémová.

Dalším společným rysem u obou dívek je vysoká fixace na matku, která je patrna v okamžiku, kdy svou matku vidí přicházet, nebo při dlouhém ranním loučení. Malvína i Klára tráví čas převážně s matkou. Zejména Malvína, která je od pondělí do

pátku výhradně s matkou, protože jejich otec pracuje v zahraničí. Na druhou stranu Klára je momentálně vystavována tíživé rodinné situaci, kterou je rozvod jejich rodičů. Momentálně jsou rodiče domluveni na střídavé péči a rodiče jí vzniklou situaci chtějí co nejvíce zpříjemnit, proto se Kláře snaží více věnovat. Současně s tím se matka připravuje na brzký porod a o to více se Kláře snaží věnovat, aby se podle matčiných slov Klára necítila odsunuta na druhou kolej.

2. Volnější styl výchovy

Podobné projevy u Luboše a Karla jsou zejména v tom, že vyhledávají pouze některé kamarády a dospělé osoby. Autoritu učitele nevnímají jako něco závazného a raději si dělají, co sami uznají za vhodné. Úkoly plní jen napůl, nebo podle toho, jak je pro ně daná práce atraktivní. Velmi často se u obou chlapců projevuje vztek nebo jiné vzdorovité chování.

Dalším společným rysem je neschopnost zabavit se sám. Ve většině případů se nudí, pokud jim učitel nevymyslí konkrétní činnost, nebo pokud si nehrají s jinými dětmi. Projevy obou chlapců jsou učiteli vnímány spíše negativně. Oba chlapci jsou vychováni převážně volným výchovným stylem, přičemž rodiče kladou důraz na rodinnou pohodu a přání dětí. Oba se proto projevují ve školce podobně a v mnoha případech zažívají s učitelkami ve školce řadu konfliktů.

Učitelé se o obou chlapcích vyjadřují převážně negativně a nejednou o nutnosti nastavit chlapcům řád a pravidla informovali rodiče. Matka Luboše sama udává, že pozoruje volnou výchovu vhodnou jen pro její dceru, ale pro Luboše nikoli. Podle ní je dcera rozumnější a citlivější a v řadě případů stačí jen domluva a vysvětlení situace, nicméně s Lubošem je domluva podstatně horší. Sama uznává, že mnohdy neví jak s Lubošem jednat a narůstá počet případů, kdy musí na Luboše zvýšit hlas.

V tomto případě lze pozorovat, jak důležité je brát při výchově v potaz osobnost dítěte a jeho individualitu. Některým dětem opravdu může stačit pouhé zvýšení hlasu nebo napomenutí, protože jsou citlivější než jiné dítě, které si neláme hlavu s tím, pokud na něj například někdo zakřičí.

Oba chlapci jsou zvyklí dělat si doma, co uznají za vhodné a rodiče jim podle svých slov dávají doma prostor k tomu, aby se sami rozhodovali, co chtějí. V mnoha

případech rodiče chlapcům ustupují nebo dělají to, co chlapci od rodičů vyžadují. Takovéto chování vykazují i ve školce, kdy si sami chtějí dělat, co uznají za vhodné. Na příkazy učitelů mnohdy nereagují nebo reagují jen na určitou část pokynů. U obou chlapců se často vyskytuje vztek, smutek nebo nelibost. Řadu úkolů dělat nechtějí, nebo opět udělají pouze část, nicméně některé úkoly udělají do konce, ale to se odvíjí od řady faktorů, jako je oblíbenost úkolu, jaký učitel úkol zadá, nebo jejich momentálního rozpoložení. Oba dva chlapci patří spíše do méně šikovné části třídy, což může být zapříčiněno řadou aspektů jako například problematické plnění úkolů nebo časté konflikty s učitelkami.

Sami o sobě mají oba chlapci své kamarády a v kolektivu dětí jsou dobře přijímáni.

Obě matky udávají, že se chlapci projevují všude stejně. Podle výpovědí jsou oba chlapci doma stejní, jako jsou ve školce, což je odlišné vnímání, než mají matky Malvíny a matka Kláry.

7.1.3. V čem se odlišují projevy dětí s ohledem na výchovný styl rodičů

Největší odlišnosti jsou patrné zejména mezi dívkami a chlapci. Příčiny spočívají v tom, že dívky jsou vychovávány přísnější výchovou, kde je kladen důraz na poslušnost, plnění úkolů a nastavení pravidel. Naopak chlapci jsou vychováni volnějším výchovným stylem. Nejvíce se od ostatních dětí odlišuje Karel, který má problémy nejen s výchovnými projevy, ale i s učením, pozorností, a tím pádem i s pamětí. Karel jako jediný v řadě případů opravdu neposlechne a mnohdy ani neví, co po něm učitelka vyžaduje. V mnoha případech udělal úplný opak, než měl. V případě, že je po něm vyžadována práce, tak se schovával, nebo začal odmlouvat. Karel také jako jediný vysloveně upoutává pozornost dětí i dospělých. K upoutání pozornosti mnohdy využívá řady lumpáren, nevhodného chování nebo také časté kladení stejných otázek. Jako jediný je fixován na mužské členy rodiny, kdežto ostatní děti preferují matku. Možným důvodem preference mužů u Karla je fakt, že dlouhou dobu žil pouze s matkou, která se mu ale nevěnovala tolik, jako se mu věnoval děda nebo strýc.

Nicméně to, že je Karel od ostatních dětí nejvíce odlišný neznamena, že je špatný. To v žádném případě, podle mého názoru se zde prolíná výchova jeho matky

s jeho osobností, přičemž matce byla mnohdy doporučována změna výchovného stylu. Na druhou stranu je Karel nejvíce bezprostřední, je schopný přivyknout změnám prostředí nejlépe z pozorovaných dětí, přichází s řadou nejrůznějších řešení, nebojí se říct svůj názor nebo odpovědět na otázku, i když hrozí špatná odpověď. Ve většině případů je vynalézavý a umí si poradit. I v tomto je Karel odlišný od ostatních dětí a dokonce od Luboše, který je vychováván podobným výchovným stylem.

Z hlediska výchovných stylů jsou nejvíce viditelné odlišnosti ve vnímání autority, kdy chlapci autoritu učitele nevnímají jako něco závazného při následném plnění úkolů, přičemž dívky působí více pečlivě a úkol dotáhnou do cíle. Otázkou je, zda je to výhradně z důvodu výchovy nebo i pohlaví, nicméně toto není předmětem mé bakalářské práce a výzkumu.

Další odlišností je pozice ve třídě, kdy všechny děti mají dobré vztahy s ostatními dětmi, nicméně Klára a Malvína se snaží být ve vůdčí pozici, kdežto chlapci Luboš a Karel jsou raději vedeni někým jiným. Společně s tím mají těžší postavení ve vztahu učitel – žák, přičemž učitelé se vyjadřují o Karlovi a Lubošovi jako o nevychovaných dětech a v řadě případů nastává mezi učitelem a chlapci konflikt.

7.1.4. V čem se shodují jednotlivé výchovné styly

Všechny respondentky mají svůj výchovný styl, který je v mnoha ohledech odlišný, ale v některých aspektech je podobný. Zejména výchova R1 s R3 a R2 s R4 si jsou podobnější. Nicméně z rozhovorů vyplynulo, že ve větší míře se dětem věnují matky, přičemž otcové jsou pracovní vytížení, nebo se v rodině nevyskytují, popřípadě je v rodině nastavena střídavá péče. Dalším společným rysem je naprosté odmítání tělesných trestů, přičemž všechny respondentky uvedly, že minimálně jednou fyzický trest použily.

Dvě respondentky uvedly, že jsou nespokojeny se svým výchovným stylem, nicméně ve výsledku jej měnit nechtějí nebo netuší jak na to. Další dvě jsou se svým výchovným stylem spokojeny a neměnily by jej.

Dalším společným rysem je to, že ty respondentky, které vychovávají děti přísnějším výchovným stylem, mluví velice negativně o volné výchově. Ve větší míře jej hanily a uváděly volnou výchovu jako něco, co ve své výchově nesnesou. Na druhou stranu ty respondentky, které vychovávají děti volnějším stylem, odmítají

představu, že by je jejich děti neměly rády, bály se jich nebo by bylo násilím vynucováno chování, které pro jejich dítě není typické. To znamená, že by se přísnější výchovou mohla změnit povaha dítěte, popřípadě zastávají názor, že je osobnost a temperament dítěte natolik silný, že by ji výchovou změnit nemohly a volná výchova jim umožňuje s dítětem vycházet nejlépe.

Všechny respondentky upřednostňují svou intuici ve výchově dětí a pouze dvě respondentky občas čerpají informace na internetu, nebo o výchově diskutují se svými kamarádkami.

Společné pro přísnější výchovný styl je fakt, že děti jsou učitelkami chváleny a vyzdvihovány jako poslušné, slušné a bezproblémové. Respondentky vypověděly, že se v rámci výchovy svých dětí nesetkaly s žádnou kritikou. Na druhou stranu je společné pro volnější výchovný styl fakt, že učitelé několikrát informovali rodiče o špatném chování jejich dětí. Respondentky také uvedly, že se několikrát setkaly s kritikou a s tvrzením, že jsou jejich děti nevychované.

Zajímavým aspektem, který se v rámci výzkumu objevil, je fakt, že volná výchova je v tomto šetření užívána matkami, které mají nižší stupeň vzdělání (ZŠ, SOŠ), kdežto přísnější forma výchovy je využívána matkami, které mají vyšší stupeň vzdělání (VŠ) a objevuje se u nich určitá ambicióznost.

Další společný jev, který se vyskytuje u všech respondentek, je ten, že dítě se má do určité míry účastnit na rozhodování o rodinném životě. Zejména o věcech typu co bude k jídlu, jaké chce oblečení, jaký koníček nebo sport bude provozovat apod. Nicméně o věcech typu do jaké školy půjde, nebo kdy půjde spát, má rozhodovat rodič. Z toho vyplývá, že dítě má participovat na rodinném životě pouze do určité míry.

Společné je všem respondentkám podobný názor na pozici učitele při výchově. Všechny respondentky se shodují v tom, že by učitel měl přijmout výchovu rodičů a nijak zvlášť do ní nemá zasahovat.

7.1.5. V čem se od sebe odlišují jednotlivé výchovné styly rodičů

Pouze jedna respondentka (R3) ve svém rozhovoru uvedla, že se snaží být jednotná s manželem ve výchově svých dětí. Ostatní respondentky otce ve výchově svých dětí zmiňovaly jen minimálně, popřípadě vůbec.

Respondentka R4 jako jediná razantně odmítá společné rysy s výchovou jejich rodičů. Je razantně proti jakémukoli přísnějšímu zacházení s dítětem, díky čemu zvolila volnou výchovu. Naopak ostatní respondentky uvedly alespoň minimálně podobnost s výchovou jejich rodičů.

Zejména R2 a R4 poukazují na osobnost dítěte a popisují obavu, že by jinou formou než tolerancí a volnou výchovou, mohly narušit to kým, jejich dítě je. Naopak R1 a R3 zastávají názor, že děti potřebují hranice, pravidla a výchovou mohou vytvořit slušnou osobu, která bude v budoucnu úspěšná.

Pouze respondentka R3 uvádí, že rodiče mají dítěti předávat zkušenosti a dovednosti. Současně s tím uvádí, že výchova je jednou z nejdůležitějších úkolů rodiče, který by neměl podcenit. Současně s tím jako jediná uvedla, že děti vede ke sportu. Společně s tím jako jediná kladla důraz na materiální zabezpečení dětí a výchovu k jakési dravosti a sebeprosazení.

7.1.6. Názory rodičů na roli školy a učitele na výchovu jejich dítěte

R1: Je sama učitelem a roli školy vnímá jako jeden z aspektů, který zasahuje do výchovy. Podle jejích slov má největší vliv rodina, která má nastavit hranice a mantinely, poté škola, prostředí a kamarádi.

R2: Podle respondentky má učitel akceptovat výchovu rodičů a nijak zvlášť nemá do výchovy zasahovat. Jediné, co je podle respondentky možné ze strany učitele, je případné informování o výchovných nedostatcích nebo informování o možných postupech řešení problémů.

R3: Respondentka má až nereálné představy o úloze učitele. Podle respondentky učitel nesmí zasahovat do výchovy rodičů. Celkově výchovu vnímá jako záležitost rodičů a vměšování kohokoli jiného vnímá velmi negativně. Respondentka trvá na tom, že učitelé mají dítě rozvíjet pouze v oblasti rozumové a vzdělanostní. Maximálně mají učitelé rodiče informovat o veškerých problémech jako například nekázeň, ale jinak by se podle respondentky neměli do ničeho jiného mísit.

Tento postoj je velice radikální a troufám si říct až mylný, protože je všeobecně známé, že jedince ovlivňuje řada faktorů jako je rodina, škola – tedy i učitel, prostředí aj. Dítě se ve školním prostředí pohybuje minimálně deset let, a proto je postava učitele pro dítě bezesporu významnou osobou, která může ovlivnit

například jeho chování, postoje a názory. Především proto by rodiče měli brát v potaz, že také učitel může být pro dítě například vzorem.

R4: O učitelích se respondentka nijak zvlášť nevyjadřovala. Podle jejího názoru se škola podílí na životě dítěte a v zájmu všech by spolu škola a rodina měly vycházet. Nicméně rodič je podle respondentky osobou, která dítě vychovává, formuje a spolupodílí se na osobnosti dítěte. Učitel by měl výchovu rodiče akceptovat, tolerovat a neměl by do ní nějak zvlášť zasahovat.

7.2. Analýza výzkumných otázek

Další částí této kapitoly je popis výzkumných otázek, kterými jsou:

- 1) Jaké jsou představy a názory rodičů na výchovu jejich dětí?
- 2) Jak se podle názoru rodičů odráží jejich výchova ve výchově vlastního dítěte?
- 3) Jakým způsobem rodiče zvládají problémové situace u svého dítěte?

7.2.1. Jaké jsou představy a názory rodičů na výchovu jejich dětí?

Zajímavé je, že dvě respondentky vnímají svou výchovu negativně a popisují velkou touhu po změně jejich výchovného stylu. Podle slov respondentky R1 nesvede změnit svůj výchovný styl z důvodu své komplikované osobnosti, pohodlnosti a možným výmluvám. Druhá respondentka R2 popisuje, že sama neví jak změny ve výchovném stylu nastolit. Na druhou stranu jí její volná výchova vyhovuje a na změnu nespěchá.

Další dvě respondentky jsou se svou výchovou spokojeny a neměnily by nic. Dokonce ani respondentka R4, která dostala doporučení z pedagogicko – psychologické poradny na změnu výchovného stylu, pokračuje v jí zvoleném stylu výchovy.

Dalším zajímavým faktem je, že ani jedna respondentka nevnímá žádný tlak společnosti ani okolí na změnu výchovného stylu. Podle respondentek jsou za výchovu zodpovědní pouze rodiče a učitelé mohou sloužit jen jako podpůrný článek. Učitelé mohou do výchovy vstupovat pouze omezeně nebo vůbec a výchovu rodiny by podle respondentek měli akceptovat.

Respondentka R1 je k sobě a ke své výchově velmi kritická, jako malá zažila přísnou výchovu, přičemž sama popisuje, že stejnou výchovu praktikuje sama, ač se snaží být ve výchově přístupnější a dávat city podstatně více najevo směrem k dceři, než jak je zažívala ona sama se svou matkou. Sama respondentka pracuje jako pedagog a vnímá jako nejlepší možný výchovný styl demokratickou výchovu, nicméně nemá vůli tento styl sama aplikovat. Jako pedagog vnímá nárůst volné výchovy, kterou popisuje silně negativně. Výchovu vnímá jako jeden z důležitých faktorů, které ovlivňují následný život dítěte. Je to prostředek, kterým může ze svého dítěte vychovat slušného člověka. Cílem její výchovy je vychovat z dítěte osobu, která se bude zajímat o ostatní, bude bezproblémová, hodná a poslušná. Podle matky se cíl daří naplnit. K naplnění cíle využívá podobnou výchovu jako její matka, a to především pevné hranice a přísnost. Ve výchově podle matky je často využíván křik a minimálně tělesné tresty. Svou výchovu, jak již bylo řečeno, vnímá negativně a touží svůj přístup změnit.

Z rozhovoru s matkou Kláry (R1) byla patrná silná kritika k sobě samé i k výchově, kterou matka praktikuje. Současně se projevovala silná touha po změně, kterou by matka velice ráda nastolila. Nicméně sama matka nyní prožívá velice náročné období, kdy se sama připravuje na porod a na rozvod se svým manželem. Společně s tím plánuje stěhování za Prahu k novému příteli. Sama respondentka v rozhovoru popisovala obavu ze vzniklé situace a z možnosti negativního vlivu na Kláru. Možná tíha okolností mohla hrát určitou roli v posuzování své výchovy a k silné kritice sebe sama.

Respondentka R2 vnímá svou výchovu rozporuplně. V rozhovoru se několikrát vyjadřovala, že by chtěla do své volné výchovy zahrnout řád, pravidla a hranice. Na druhou stranu, ale nevnímá situaci ve výchově natolik negativně, že by výchovu chtěla změnit. V případě, když děti nesplní požadované úkoly a povinnosti, které jim určili rodiče, nevidí důvod, proč by se na ně měla zlobit. Jejím cílem je, aby byla doma pohoda a klid i za cenu toho, že bude ustupovat přáním dětí. Svou výchovu vnímá jako výchovu vhodnou pro dceru, která je klidná, citlivá a stačí s ní o problémech diskutovat. Kdežto u syna si s volnou výchovou není jistá. Respondentka pociťuje nárůst problémových situací doma i ve škole, nicméně sama sebe obviňuje z nedostatku tolerance. Problém ve výchově spatřuje v sobě a ve své osobnosti. Jejím vzorem je naopak její matka, která s každým dobře vychází, je velice

klidná, trpělivá a tolerantní. A přesně tyto vlastnosti respondentka uvádí jako vlastnosti, které jí chybí u výchovy svých dětí. Z dětí by chtěla vychovat soběstačné, sebeprosazující, bezproblémové lidi, kteří budou v životě spokojeni. Matka sama nedokáže zhodnotit, zda zvolila správnou taktiku výchovy, podle jejího názoru se ukáže až časem, zda své děti vychovává dobře.

Ve výchově lze pozorovat dominantní postavení dětí. Zejména Luboš se ocitá na pomyslném trůnu, ze kterého určuje, co bude. Matka z obavy, že by Luboš mohl být smutný nebo rozčilený, řadě konfliktů sama předchází. Snaží se mu maximálně vyjít vstříc a dělat věci podle jeho představ. Lubošova matka je v tuto chvíli zmatená a pociťuje potřebu situaci změnit, ale není zcela zásadně přesvědčena o tom, že ji změnit chce, potažmo sama neví jak změny dosáhnout. Jako jedna z respondentek využívá internetových článků a inspiruje se na internetu. Zejména čte články o volné výchově, ale také čerpá z výchovy, kterou sama zažila jako malá.

Respondentka R3 je se svou výchovou spokojená. Výchovu vnímá jako podstatnou úlohu rodiče. Sama si výchovu užívá a velice ráda s dětmi tráví čas. Rodina je pro ni na prvním místě, proto se s manželem domluvili, že bude zaměstnána na poloviční úvazek, aby mohla dcery brzy vyzvedávat ze školy a školky a mohla s nimi jezdit na řadu kroužků a mimoškolních aktivit.

Jako matka je velice spokojená, dcery se snaží vychovávat k soběstačnosti, chce z nich vychovat slušné a vzdělané osoby, které budou vykonávat kvalitní a dobře placené profese. Čeho se matka obává, je strach z toho, aby její dcery byly jakkoliv závislé na alkoholu potažmo jiných látkách. Rodiče proto vedou dcery ke zdravému životnímu stylu, sportu a podobně. Současně s tím, dbají o to, aby jejich dcery měly dostatek materiálních věcí a krásné, pohodové a láskyplné domácí prostředí.

V této výchově se odráží nový trend, kdy dítě během týdne musí navštěvovat plno mimoškolních kroužků. Rodiče poháněni touhou, aby dítě plně rozvíjeli, a aby dítě plnohodnotně trávilo volný čas, navštěvuje jeden kroužek za druhým. Současně s tím je zde patrná touha dítěti dopřát vše na co si vzpomene. Sama matka potvrdila, že jejich dcery dostanou vše, co chtějí. I tento jev se dnes často vyskytuje, kdy rodiče pod tlakem médií a reklam jsou tlačeni a vmanipulováni do pozice, že pokud danou věc dítěti nepořídí, tak jejich dítě nebude spokojené nebo šťastné.

Respondentka R4 vnímá svou výchovu kladně. Na rozdíl od všech pravidelně navštěvuje pedagogicko – psychologickou poradnu, která jí informovala o možných budoucích problémech a doporučila postup, jak s Karlem pracovat. Nicméně matka usoudila, že pro Karla je lepší, když ho bude vychovávat stejně jako doposud. Svou výchovu koncipuje odlišně, než jak byla sama vychovávána svými rodiči. Karlova matka touží po tom, aby její dítě zažilo volnost, a aby mohlo samo rozhodovat. Respondentka by byla velice ráda, kdyby byl Karel uvolněný, šťastný a měl své koníčky a záliby, kterým by se v budoucnu mohl věnovat. Sama nechce Karla do ničeho nutit, a proto mu poskytuje určitý druh volnosti. Rady okolí si nepřipouští a spoléhá se při výchově na svůj vlastní úsudek. Podle Karlovy matky, je Karel veselý, spokojený a v ničem se od ostatních dětí neodlišuje.

V rozhovoru s matkou byl cítit silný odpor k přísné výchově. Naopak se objevovala silná touha a přesvědčení o správnosti k volné výchově. Svou výchovu respondentka preferuje a vnímá jako správnou. Podle jejího názoru je pro Karla správná, protože je doma Karel šťastný, uvolněný a hodný což je pro matku určitý ukazatel toho, že Karla vychovává správně. O změně výchovy zatím neuvažuje, ačkoli slyší od okolí na její výchovu kritiku.

Ve výchově, kterou zvolila respondentka R4, je velice zajímavé, že jde proti názoru učitele i psychologa. Prosazuje a stojí si za svým přesvědčením, a to i když je řada dostupných odborníků proti jejímu stylu výchovy.

O volné výchově a jejich projevech u dítěte se zabývají například autoři: Fontana či Helus, Novák, Mertin apod. Nicméně, sama matka prožila druhý extrém v podobě přísné výchovy, čímž zcela razantně odmítá ve své výchově jakékoli autoritářské rysy. Tím se zároveň staví do odmítavé pozice proti učitelce a doporučení z pedagogicko - psychologické poradny, kteří matce doporučují změnit výchovný přístup, dbát na hranicích, zapojovat Karla do domácích prací a řadu jiných korekcí v jejím výchovném stylu.

7.2.2. Jak se podle názoru rodičů odráží jejich výchova ve výchově vlastního dítěte?

Všechny respondentky vnímají výchovu jako nejdůležitější součást rodičovství. Všechny se také shodují, že vychovávat mají rodiče nikoli okolí. Podle respondentek se odráží v chování dítěte zaprvé jejich temperament a osobnost a zadruhé jejich výchova. Nicméně výchova i osobnost dítěte jsou neoddělitelné faktory, které se odrážejí v chování jejich dětí.

Podle respondentky R1 je Klára hodnější doma než ve školce, což může být odraz prostředí, ve kterém se Klára vyskytuje. Podle matky je možná příčina v tom, že je matka na Kláru přísnější, a proto je doma hodnější. Nicméně se může podle matčina názoru Klára více ve školce projevat a může na Kláru působit její okolí a kamarádky, proto si podle matky Klára ve školce víc dovolí, protože jí zde víc věcí projde. Navíc doma je sama pod matčíným dozorem a nemá tolik možností, kdy může podle matky „lumpáčit“.

Současně se na dítěti podle názoru respondentky R1 odráží všechny faktory, kterými jsou rodina a výchova, prostředí ve kterém se nachází, škola a učitel a v neposlední řadě kamarádi.

Podle respondentky R2 se převážně v chování jejího syna odráží jeho osobnost a temperament. Právě to jaký je, je podle respondentky krásné a nerada by výchovou změnila jeho osobnost. Podle respondentky se v chování dítěte odráží jeho osobnost, ale současně s tím funguje z rodiny naučené chování, jako jsou pozdrav nebo například mytí rukou a podobně. To se podle názoru respondentky formuje právě výchovou. Z tohoto důvodu podle respondentky je výchova také velmi důležitá, protože ho učí jak správně fungovat ve společnosti, díky čemu lépe zapadne do kolektivu ostatních lidí.

Respondentka R3 vidí odraz její výchovy právě v tom, že jsou její dcery ve škole chváleny, a že jsou slušně vychovány. Umějí pozdravit, vědí, jak se mají chovat a díky tomu nemají problémy s učitelkami ani s jinými lidmi. Právě to, jak jsou vychované, je snaha její i manžela a o to by se, podle respondentky, měli snažit všichni rodiče. To je podle respondentky podstata výchovy: „předat dítěti všechno to, co

rodiče umí a znají a naučit děti správně fungovat ve společnosti, tak aby byly ostatními přijmutí.“

Respondentka R4 vidí odraz své výchovy u Karla převážně v tom, že je spokojený, veselý a je sám sebou. Přesně o to jí jde, aby byl sám sebou a mohl sám rozhodovat a sám sebe dobře znal. Podle názoru respondentky Karlovi dává možnost sám sebe a svou osobnost rozvíjet.

7.2.3. Jakým způsobem rodiče zvládají problémové situace u svého dítěte?

Respondentka R1 v rozhovoru uvedla, že čím je Klára starší, tak je domluva s Klárou lepší. Nicméně v období vzdoru to podle respondentky bylo strašné a řadu situací řešila „plácnutím přes zadek“. Sama to zpětně vnímá jako špatné řešení, které k ničemu nevede, ale podle jejího názoru nevěděla jak jinak problémové situace vyřešit.

Podle mého názoru lze u respondentky vidět tenzi mezi tím, že je sama tvrdší povahy a jejím pedagogickým vzděláním, které zde hraje roli. K tomu názoru jsem dospěla v okamžiku, kdy se začala v rozhovoru objevovat věta, „jako pedagog vím, že by se to mělo řešit jinak, ale...“

Sama respondentka uvedla, že se u ní občas objeví řešení problémových situací plácnutím přes zadek, ale pouze nárazově a jen v momentě, kdy neví jak jinak situaci vyřešit, nebo je pod tíhou jiných okolností a situaci jinak řešit neumí. Nicméně, podle respondentky, používá fyzický trest čím dál méně.

Podle respondentky R2 se snaží veškeré problémy vyřešit domluvou. Trestat děti odmítá a nesnesla by, kdyby se jí děti měly bát. Je pravda, že si respondentka vybavila situaci, kdy své děti uhodila, ale podle respondentky to bylo pouze symbolicky a velmi málo. Sama fyzické tresty neuznává. Na druhou stranu častěji zvyšuje hlas na děti. Zejména na Luboše, u kterého se začínají objevovat konfliktní situace čím dál častěji a sama respondentka neví jak se v dané situace zachovat, proto využívá křik. Později vnímá problém jako zbytečně vyhrocený.

Matka Malvíny sama nemá ráda fyzické tresty, ale podle jejího názoru občas není zbytní. Podle ní se občas vyskytne situace, kdy dcery natolik překročí hranice, že je občas potrestá „plácnutím přes zadek.“ Nicméně takovému řešení situace se snaží

vyhýbat a více využívá důrazného zvýšení hlasu nebo domluvě, popřípadě dcerám něco zakáže. Pokaždé se snaží zhodnotit daný problém nebo konflikt a vyřešit problém v klidu. Většinou podle respondentky stačí domluva a následná omluva dětí nebo napravení situace. Například pokud mají nepořádek v pokojíčku, tak jim matka vynadá, nebo je požádá, aby si pokojíček uklidily, a dcery to ve většině případů uklidí. Podle matky jsou dcery už naučené a dobře vědí, co si smějí a nesmějí dovolit. Podle respondentky jsou dcery čím dál více rozumnější a problémy s dcerami vesměs nemají.

Podle respondentky R4 Karel nemá žádné výrazné problémy. V případě, kdy Karel dělá něco, co se nesmí, tak je na situaci upozorněn, je s Karlem diskutováno nebo maximálně matka zvýší hlas. Občas matka využívá zákaz televize, nebo nemůže na Play-station. Na druhou stranu matka pozoruje, že se zvyšuje počet situací, kdy si Karel dělá, co chce a matka na něj musí zvýšit hlas, popřípadě mu musí vynadat. Podle vyprávění respondentky je Karel poslušnější u matčiných rodičů, nicméně tam musí být hodný každý a Karel je raději doma, kde má své hračky a pokojík. Sama respondentka přiznala, že se občas stane, že Karlovi „dá na zadek“ nicméně fyzické tresty sama odmítá.

Zajímavé podle mého názoru je, že ani jedna respondentka nemluvila o upevňování chování prostřednictvím pochvaly nebo odměn. Všechny respondentky se soustředily na popis trestání, nebo na fyzické tresty.

Všechny respondentky se shodují s odmítáním fyzických trestu, ale u všech respondentek se fyzické tresty minimálně v jednom případě objevují.

8. Diskuze

V rámci rozhovorů s respondentkami a při pozorování dětí se objevila řada projevů nebo názorů, které stojí za to zmínit. Zajímavé je, že i když jsem nabízela možnost, aby se rozhovoru účastnili oba rodiče, tak se pokaždé zúčastnila pouze matka. Proč tomu tak bylo, není zcela jasné, ale většinou respondentky uváděly, že o výchově dětí toho vědí podstatně víc než jejich partneři, nebo že partner o rozhovor neměl zájem. Další zajímavostí je, že ty respondentky, které vychovávají děti přísnější výchovou (R1, R3), v rozhovoru velice kritizovaly volnou výchovu. Respondentky byly razantně proti a dokonce ji zmiňovaly jako něco, co by ve své výchově za žádnou cenu neakceptovaly. Na druhou stranu všechny respondentky se shodují v otázce fyzických trestů. Ani jedna respondentka fyzické tresty neuznává, vnímá je jako něco silně negativního, nicméně samy se přiznaly, že se v jejich výchově vyskytují. Na druhou stranu se ani jedna respondentka nezmínila o odměnách nebo jiném upevňování žádoucího chování.

V rámci výzkumu se objevuje podobné chování u dětí s možnou souvislostí s výchovným stylem. Nicméně, i když děti, které jsou vychovávány podobným výchovným stylem a projevují se podobně, nesmíme zapomenout, že výchova není jediný faktor, který se v chování jedince objevuje. Bezesporu na dítě působí řada jiných faktorů, kterými jsou rodina, genetika, osobnost dětí, momentální rozpoložení, škola a školní prostředí, osobnost učitele, kamarádi a řada dalších faktorů. Tento soubor faktorů je popisován v nejedné učebnici psychologie. Například o souboru činitelů, kteří působí na jedince, píše P. Říčan v knize *Cesta životem*, ale také například M. Vágnerová v knize *Vývojová psychologie*. Sama za sebe vnímám, že na chování dítěte se podepisují všechny zmíněné faktory a ani jeden by se neměl snižovat. Domnívám se, že stejně tak jako osobnost dítěte, je podstatné, v čem daný jedinec vyrůstá a v čem je vychováván. Jaké hodnoty jsou v dítěti pěstovány a jaké vlastnosti a dovednosti jsou v dítěti podporovány. To vše se odráží v následných projevech dítěte. Nicméně to jak rodiče dítě vychovávají a zda jsou ve výchově tvrdí, nebo zda s dítětem diskutují a dávají mu prostor pro jeho názor, nebo zda jsou naprosto tolerantní a využívají volnou výchovu, je bezesporu silným činitelem pro projev dítěte.

Touto problematikou se zabývá řada publikací a článků. Například kniha krizové situace výchovy a výuky popisují, jaké nežádoucí projevy chování jsou typické pro konkrétní výchovu. Nicméně také například Helus (2015) popisuje typické chování závazné pro daný typ výchovy.

Také ve výzkumu v této bakalářské práci se vyskytují určité paralely v podobných výchovných stylech. Například u Luboše a Karla je typické chování, kdy oba dva chlapci nevnímají autoritu a příkazy učitele jako něco závazného. U obou chlapců se objevuje vztek, sklon k agresi, náladovost a objevují se problémy s plněním úkolů, popřípadě problémy se soustředěním. I takovéto projevy je možné připisovat volné výchově. Alespoň podle D. Fontany (2014), který podobné projevy popisuje ve své knize. Současně podobné projevy u Kláry a Malvíny, u kterých jsou podobné projevy jako sklon k izolaci, poslušnost, úcta k autoritě, perfektní plnění zadaných úkolů a podobně. I tyto projevy jsou v knize zmiňovány a připisovány k jednomu výchovnému stylu, nicméně tentokrát k autoritářskému. Z tohoto usuzuji, že určité podobné projevy u dětí mohou být závislé na tom, jak jsou dané děti vychovávány. Nicméně jedná se o střípek, protože jak již bylo zmíněno, na projevech se může odrážet také individualita konkrétních dětí.

Současně s výzkumem se objevuje několik pro mě zajímavých otázek, které bych chtěla následně pootevřít.

Proč si rodiče vybírají určitý typ výchovy? Z výzkumu vyplynulo, že respondentky si výchovný styl samy nevybraly, respektive vychovávají podle určité intuice a vnitřního přesvědčení. Ani jedna respondentka nevedla, že by si sama zhodnotila pro a proti konkrétní výchovy, z čehož by vyvodila závěr, podle kterého modelu bude své děti vychovávat. Naopak respondentky samy zažily stejnou výchovu, nebo se inspirovaly osobou rodiče, popřípadě se od výchovy svých rodičů natolik distancují, že zvolily zcela odlišný typ výchovy.

Proč jsou děti vychovávány k poslušnosti a v přísnějším režimu vnímání učiteli kladněji než ty děti, které jsou vychovávány liberální výchovou? Každý jedinec je něčím zajímavý, v něčem originální a nenahraditelný. Každý jsme jiný a každý máme svá pozitiva a negativa. Stojí za povšimnutí, že se ve výzkumu objevilo, že děti vychovávány k poslušnosti jsou kladně hodnoceny a ty děti, které jsou vychovávány liberální výchovou, jsou popisovány negativně a mnohdy jako nevychované. V době

výzkumu jsem navštěvovala mateřskou školu a pozorovala jsem zde chování dětí. Neuniklo mi ani hodnocení učitelů chování dětí, které se zakládalo na tom, jak jsou konkrétní děti hodnoceny na základě toho, jak jsou vychovávány. Zejména děti, které byly poslušné a pokaždé se řídily pokynem učitele byly hodnoceny kladně. Byly dávány za vzor a rodičům byly chváleny. Ty děti, které jsou vychovávány volnou výchovou, však nebyly rodičům chváleny ani za podmínek, kdy pokud se jim něco povedlo. Naopak bylo o nich hovořeno v negacích, mnohdy se o nich učitelé vyjadřovali negativně a bylo vyvyšováno špatné chování a neúspěch, kdežto pozitiva v mnoha případech byla přehlížena nebo zmíněna jen minimálně. Pouze jedna učitelka dávala dětem možnost se zlepšit a občas jim pomohla nebo je pochválila. Otázkou je, zda zde hraje roli opravdu výchovný styl, v jakém jsou děti vychovávány, nebo zda jsou zde přítomny jiné faktory. Jedním z faktorů může být například negativní vnímání volné výchovy učitele, ale také matek, které své děti možná nevnímají přiměřeně kriticky. Z tohoto důvodu mohou matky pedagogům přidělovat spoustu práce s dětmi a v důsledku to odnášejí děti, které ve škole zažívají převážně kritiku.

Je dítě, které je posuzováno jako šikovné a oblíbené opravdu vychováno pokaždé k poslušnosti? Nebo se zde odráží řada činitelů, kterými jsou například konkrétní dispozice dítěte, vzhled dítěte, vedení dítěte rodičem, podobné hodnoty jako má učitel, vliv rodiny a působení rodiny na názor učitele, rozpoložení učitele, osobnost učitele aj? Domnívám se, že výchovný styl rodiny dítěte může mít určitý podíl na vnímání a hodnocení učitele, nicméně se zde mohou odrážet právě zmíněné faktory, které se bezesporu podepisují na pozici dítěte ve třídě a hodnocení dítěte učitelem. Je obecně znám tzv. pygmalion a golem efekt, který napomáhá, popřípadě přitěžuje jedinci u učitele. Nicméně zajímavé by bylo také zjištění, do jaké míry je oblíbenost u učitele vázána na výchovný styl.

Vyhovuje stejný výchovný styl na všechny děti? Domnívám se, že ne: Ve výzkumu se objevila situace, kdy respondentka R2 sama popisuje svou výchovu jako ideální pro dceru, která je citlivá a stačí u ní domluva, kdežto u syna vnímá svou výchovu jako nedostačující až nevyhovující. Každé dítě je jiné, a proto, je zapotřebí při jeho výchově zohlednit jeho individualitu.

Opravdu učitelé nemohou podle rodičů zasahovat do výchovy? Respondentky se shodly na tom, že škola je jedním z míst, které ovlivňuje jejich děti, nicméně podle jejich názoru učitelé mají zcela přijmout výchovný styl rodičů a již nemají právo do výchovy jakkoliv zasahovat. Domnívám se, že je to nereálné, protože pedagog by měl spolupracovat s rodinou a měl by pracovat i s jejich dítětem tak, aby ho rozvíjel všestranně. Podle mého názoru učitel dítě také vychovává. Nehledě na to, že pracuje s kolektivem dětí a působí také výchovně, protože jedná v řadě běžných situací a nějakým způsobem se vyjadřuje a koná a právě i učitelovo jednání může ovlivnit postoj dítěte a jeho budoucí chování. Učitel může být přirozeným vzorem pro dítě, ale může být i osobou, která způsobí absolutní odklon od uznávání autority.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zjištění názorů a představ rodičů, které jsou spojeny s jejich výchovou dítěte. Současně s tím bylo snahou zmapovat projevy rodičovské výchovy u dětí předškolního věku společně s tím, jak souvislosti reálných projevů výchovy dítěte vidí sami rodiče, a co je pro rodiče podle jejich vyjádření ve výchově stěžejní. Snažím se také vnímat propojení výchovy rodičů s výchovou, kterou prožili sami jako děti.

Díky kvalitativnímu výzkumu a zejména díky rozhovorům s respondentkami jsem získala názor rodičů na jejich výchovný styl, dále jsem zjistila, v jakých aspektech se u konkrétní výchovy dítě předškolního věku projevuje podobně či odlišně a nakolik vnímají rodiče svou výchovu u svých dětí. Současně s tím bylo poukázáno na vnímání role učitele ve výchově dětí z pohledu rodičů.

Na základě rozhovorů s respondentkami vyplynulo, že všechny respondentky využívají svou intuici ve výchově dětí a jejich rodina jim byla pomyslným zrcadlem, které se odráží v nynější výchově. Tři respondentky pozorují podobnou výchovu, kterou samy byly vychovávány a jedna respondentka svou výchovu koncipovala zcela odlišně. Tedy výchovu svých rodičů vnímá jako odstrašující vzor. Samy respondentky vnímají svou vlastní výchovu odlišně. Dvě respondentky touží po změně výchovy, ale pod tíhou okolností ji nemohou změnit a dvě respondentky jsou se svou výchovou naprosto spokojeny a nemají touhu nic změnit. Dokonce ani po doporučení z pedagogicko – psychologické poradny. Současně ani jedna respondentka nepociťuje žádný tlak ze strany okolí. To samé lze říci také o kritice jejich výchovného stylu, kterou respondentky nezažily, nebo jí nepřikládají význam.

Každá respondentka uvedla, že je pro ni výchova dětí důležitá a to bez ohledu na výchovný styl, kterým vychovávají své děti, nicméně vychovávat by měl podle jejich názoru zejména rodič a učitel by měl jejich výchovný styl přijmout, popřípadě pouze informovat o možných následcích či problémech. Současně výzkum poukázal na možnou souvislost vzdělání a výchovný styl, přičemž respondentky s vyšším stupněm vzdělání vychovávaly děti přísnějším výchovným stylem s důrazem na hranice, slušné chování a předpokladem k budoucímu uplatnění ve společnosti. Naopak v daném souboru respondentů matky s nižším stupněm vzdělání volily

liberální výchovu s ohledem na osobnost jejich dítěte. A v otázce odměn a trestů se všechny respondentky rozpovídaly na téma trestání, přičemž všechny razantně odmítaly nepřiměřené fyzické trestání, nicméně všechny uvedly, že minimálně jednou fyzické tresty využily.

Při úplném zamyšlení se uváděné projevy dětí s ohledem na výchovný styl, kterým jsou vychovávány, shodují s popisovaným chováním v odborné literatuře.

Společně se získanými názory rodičů se začínají objevovat také další otázky spojené s danou problematikou, jako je oblíbenost žáků u učitele v souvislosti s výchovným stylem, popřípadě aktuální vnímání rodičů učitele ve výchovném procesu, nebo otázka zda existuje a lze vůbec vytvořit univerzální výchovný styl, který by bylo možno využít pro všechny jedince. Tyto otázky mi vyplynuly v souvislosti s konkrétním výzkumem a domnívám se, že by jejich zkoumání mohlo být velice zajímavé.

Seznam použité literatury

BACHÁROVÁ, Gabriela, 2008. Rákoska, či dobré slovo?. *Děti a my: Časopis pro rodiče, učitele a pracovníky pomáhajících profesí*, **38**(1), 36-37. ISSN 0323-1879.

BRISCH, Karl Heinz, 2012. *Bezpečná výchova: budování jisté vztahové vazby mezi rodiči a dětmi*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0063-5.

FONTANA, David, 2014. *Psychologie ve školní praxi: příručka pro učitele*. Vyd. 4. Přeložil Karel BALCAR. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0741-2.

GORDON, Thomas. *Výchova bez poražených: řešení konfliktů mezi rodiči a dětmi*. Praha: Malvern, 2012. ISBN 978-80-87580-06-6.

HELUS, Zdeněk, 2015. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4674-6.

HORÁKOVÁ-HOSKOVCOVÁ, Simona, 2008. Moderní výchova předškoláků. *Děti a my: Časopis pro rodiče, učitele a pracovníky pomáhajících profesí*, **38**(1), 18-19. ISSN 0323-1879.

JIČÍNSKÁ, Jana, 2018. Styly ve výchově, aneb, Jak na to ... *Psychologie dnes*. Praha: Portál, **24**(6), 26-27. ISSN 1212-9607.

KOMOROVSKÁ, Vladimíra, 2012. Rodičovská autorita. *Rodina a škola: mesačník pro rodičov a učitel'ov*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo (Bratislava), **60**(7), 14-15. ISSN 0231-6463.

KOUČKÁ, Pavla, 2017. Současní rodiče jsou aktivní a mají vysoké nároky. *Informatorium 3-8: časopis pro výchovu dětí od 3-8 let v mateřských školách a školních družinách*. Praha: Portál, **24**(2), 6-8. ISSN 1210-7506.

KRAMULOVÁ, Daniela. Děti bez hranic. *Informatorium 3-8: časopis pro výchovu dětí od 3-8 let v mateřských školách a školních družinách*. Praha: Portál, 2008, **15**(4), 14-15. ISSN 1210-7506.

MATĚJČEK, Zdeněk, 2017. *Rodiče a děti*. Třetí, upravené vydání (ve Vyšehradu první). Praha: Vyšehrad. ISBN 978-80-7429-797-7.

MARKHAM, Laura. *Aha! Rodičovství: jak přestat křičet a začít žít s dětmi v harmonii*. Přeložil Jana VLKOVÁ. V Praze: Tady a teď, 2015. ISBN 978-80-204-3950-5.

MERTIN, Václav. *Disciplína, nebo liberální výchova?. Rodina a škola [cze]*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 2014, **61**(2), 14-16. ISSN 0035-7766.

NOVÁK, Tomáš, 2017. *Půlstoletí nežádoucích výchovných postupů dle prof. Roberta Konečného. Poradce ředitelky mateřské školy*. Praha: FORUM, **7**(2), 22-27. ISSN 1804-9745.

ŘÍČAN, Pavel, 2014. *Cesta životem: [vývojová psychologie] : přepracované vydání*. 3. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0772-6.

ŘIHÁČEK, Tomáš, Ivo ČERMÁK a Roman HYTYCH. *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6382-2.

SÁMELOVÁ, Simona, 2010. *Hodnoty a rodina. Moderní vyučování: časopis na podporu rozvoje škol*. Kladno: AISIS (sdružení), **16**(10), 19-20. ISSN 1211-6858.

SKLÁDALOVÁ, Markéta, 2015. *Jak na to?: o rodičovství, dětech a výchově*. Brno: CPress. ISBN 978-80-264-0727-0.

SVOBODA, Jan a Leona NĚMCOVÁ, 2015. *Krizové situace výchovy a výuky*. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton. ISBN 978-80-7387-935-8.

TOMÁNEK, Pavol, 2012. *Súčasné problémy rodinnej výchovy. Rodina a škola: mesačník pre rodičov a učiteľov*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo (Bratislava), **60**(1), 16-17. ISSN 0231-6463.

TYLEČKOVÁ, Martina, 2017. *Potřebujeme děti chválit, aby se chovaly přijatelným způsobem. Poradce ředitelky mateřské školky*. Praha: Fórum, **6**(7), 38-43. ISSN 1804-9745.

VÁCLAVOVÁ, Daniela, 2018. *Pozor - mení sa nám typ rodičia!*. *Rodina a škola: mesačník pre rodičov a učiteľov*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo (Bratislava), 7. ISSN 0231-6463.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2012. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2153-1.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Základy psychologie*. V Praze: Karolinum, 2004. ISBN 978-80-246-0841-9.

VÁLKOVÁ, Veronika, 2014. Liberální (ne)vychovanost. *Rodina a škola [cze]*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 2014, **61**(9), 24-[25]. ISSN 0035-7766.

ZICH, František a Ondřej ROUBAL. *Úvod do sociologického výzkumu*. 2., upr. a rozš. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2014. Eupress. ISBN 978-80-7408-093-7.

Internetové zdroje

Partnerské vztahy, rodičovství. *Levné knihy* [online]. Česká republika, 2019, 2019 [cit. 2019-02-14]. Dostupné z: <http://www.levne-knizky.cz/partnerske-vztahy-rodicovstvi/c-201/>

Výchova. Knihy Dobrovský [online]. Česká republika, 2019, 2019 [cit. 2019-02-14]. Dostupné z: www.knihydobrovsky.cz/rodina-a-dite-3036

Přílohy

Příloha č. 1 – schéma rozhovoru s respondentkami

Schéma rozhovoru s respondentkami

1. Je něco, co jste přenesla z výchovy Vašich rodičů do té své?
2. Je něco, co byste chtěla do své výchovy přenést, aplikovat v ní. (Chtěla byste to využívat ve své výchově směrem ke svým dětem)
3. Je naopak něco, čemu byste se chtěla ve vaší výchově zcela vyhnout?
4. S čím ve výchově dětí nesouhlasíte, příčí se Vám to?
5. Po čem toužíte ve své výchově, nebo s čím souzníte ve výchově dětí?
6. Jaké hodnoty chcete předat svým dětem?
7. Jakou osobu z dětí chcete vychovat? (Máte nějaké zásady ve výchově, a jakým směrem vedete svou výchovu)
8. Z hlediska Vaší výchovy, jak si myslíte, že se Vaše dítě projevuje ve školce? (Vnímáte rozdíl v chování Vašeho dítěte ve školce a doma?)
9. Kdo se podle Vás účastní na výchově Vašeho dítěte? Jakou roli má učitel a jste za výchovu zodpovědní vy jako rodiče, nebo škola a učitelé? Mají spolu spolupracovat? Nebo by učitelé neměli do výchovy vůbec zasahovat?
10. Vnímáte nějaké zásadní rozdíly ve Vaší výchově a ve výchově dětí v MŠ?
11. Pokud ano, kde čerpáte inspiraci k Vaší výchově?
12. Jak trávíte čas se svými dětmi? Je podle Vás dostatečný a kvalitně využívaný?
13. Setkala jste se někdy s nějakou kritikou, nebo s doporučením k Vaší výchově od Vašeho okolí (rodina, přátelé, škola)
14. Pozorujete nějakou oblast chování Vašeho dítěte, na kterou jste krátká? Popřípadě, je u Vašeho dítěte takové chování, které výchovou korigovat nelze? Pokud ano, jak to řešíte?

15. Mělo by se, podle Vás, dítě samo podílet na výchově? Pokud ano, v čem konkrétně?